

4 Užívání jazyka a uživatel/student jazyka

Po prvních třech úvodních a vysvětlujících kapitolách předkládají kapitoly 4 a 5 poměrně podrobné schéma kategorií pro popis užívání jazyka a jeho uživatele. V souladu s přijatým akčně zaměřeným přístupem se předpokládá, že člověk, který se jazyku učí, je na dobré cestě, aby se mohl stát uživatelem jazyka, a tudíž lze uplatnit tytéž kategorie. Je však nutné učinit důležitou obměnu. Člověk, který se učí cizímu jazyku i s jeho kulturou, neztrácí svou kompetenci v mateřském jazyce a v kultuře s ním spojené. Nová kompetence není také zcela oddělena od staré. Takový člověk si neosvojuje dva odlišné, navzájem nepropojené způsoby jednání a komunikování. Student začíná postupně nabývat *vícejazyčnost* a rozvíjí si *interkulturní vnímání*. Jazykové a kulturní kompetence v každém z jazyků se mění pod vlivem znalosti těch ostatních a přispívají k upevňování interkulturní způsobilosti a s ní souvisejících dovedností a praktických znalostí. Umožňují, aby se jednotlivec rozvíjel v bohatší a všestrannější osobnost, posilují jeho schopnosti pro další učení se jazyků a nezaujatý přístup k novým kulturním zkušenostem. Studenti jsou schopni plnit roli zprostředkovatelů mezi mluvčími dvou různých jazyků pomoci tlumočení a překladu pro ty, kteří mezi sebou nedokážou komunikovat přímo. Prostor je samozřejmě věnován těm činnostem (4.4.4) a kompetencím (5.1.1.3, 5.1.2.2 a 5.1.4), které odlišují jedince, jenž se jazyku teprve učí, od monolingvního mluvčího, který mluví jen svým mateřským jazykem.

Rámečky s otázkami. Od tohoto místa najde čtenář za každým oddílem rámeček, ve kterém je uživatel Rámce vyzván, „aby zvážil a, kde je to vhodné, uvedl“ odpovědi na jednu nebo více otázek, které následují. V některých z těchto otázek jsou uvedeny tři alternativy, a to „co bude student potřebovat/co mu bude poskytnuto/co se od něj bude požadovat“; první alternativa se vztahuje k učení, druhá k vyučování a třetí k hodnocení¹. Obsah rámečku je formulován jako podnět, a nikoli jako pokyn. Zdůrazňuje se tím, že Rámec nepředstavuje direktivní směrnice. Pokud uživatel usoudí, že jedna celá oblast není předmětem jeho zájmu, nemusí se dopodrobna zabývat každým oddílem spadajícím do této oblasti. U většiny případů však předpokládáme, že uživatel Rámce bude přemýšlet o otázkách uvedených v každém rámečku a přijme nějaké rozhodnutí. Pokud toto rozhodnutí bude velmi závažné, mohou být k jeho formulaci využity nabízené kategorie a příklady, které lze podle potřeb doplnit tak, aby vyhovovaly danému konkrétnímu účelu.

Používání Rámce je založeno na rozboru užívání jazyka a jeho uživatele obsaženém v kapitole 4. Tento rozbor poskytuje systém parametrů a kategorií, které by měly umožnit lidem

¹ V překladu uvádíme zestručněnou verzi a všechny věty v rámečcích, které obsahují uvedené tři alternativy, jsou označeny hvězdičkou.

zapojeným do jazykového učení, vyučování a hodnocení, aby zvážili a konkrétně a podrobně vyjádřili, co očekávají od studentů, vůči kterým mají závazky. Tedy k čemu by studenti měli být schopni jazyka užívat a co by měli vědět, aby správně jednali. Rozbor se snaží o všestrannost, ale samozřejmě nemůže být vyčerpávající. Tvůrci kurzů, autoři učebnic, učitelé a zkoušející budou muset učinit velmi konkrétní rozhodnutí týkající se obsahu textů, cvičení, činností, testů atd. Tento proces se nedá zredukovat na jednoduchý výběr z předem daného menu. Tato rozhodnutí by měla zůstat v rukou odpovídajících učitelů z praxe a vycházet z jejich úsudku a tvořivosti. Avšak učitelé by zde měli najít zastoupeny všechny hlavní stránky užívání jazyka a jazykové kompetence, které musí vzít do úvahy. Kapitola 4 je tedy celkově upořádána podle jakéhosi kontrolního seznamu, který je z tohoto důvodu uveden na začátku kapitoly. Doporučujeme uživatelům, aby se s tímto celkovým uspořádáním obeznámili a měli ho na zřeteli, když si budou klást následující otázky:

- Mohu předvídat oblasti, ve kterých se moji studenti budou pohybovat, a situace, které budou muset řešit? Pokud ano, jaké role budou zastávat?
- S jakými lidmi budou muset jednat?
- Jaké budou jejich osobní a profesní vztahy a v rámci kterých institucí?
- Jakými předměty se budou muset zabývat?
- Jaké úlohy budou muset plnit?
- Jaká témata budou muset zvládat?
- Budou se muset sami vyjadřovat, nebo pouze poslouchat a číst s porozuměním?
- Co budou poslouchat nebo číst?
- Za jakých podmínek budou muset jednat?
- Jaké znalosti okolního světa nebo jiné cizí kultury k tomu budou potřebovat?
- Jaké dovednosti si budou muset vypěstovat? Jak mohou zůstat sami sebou a vyhnout se tomu, že budou špatně pochopeni?
- Za co z toho můžu být zodpovědný?
- Pokud nedokážu předvídat situace, ve kterých budou studenti jazyk užívat, jak je mohu co nejlépe připravit pro užívání jazyka v komunikaci a přitom nepřehnat nácvik situací, které možná nikdy nenastanou?
- Jaké trvalé hodnoty jim mohu předat, ať už bude jejich další životní dráha jakákoli?
- Jak může učení jazyku co nejlépe přispět k jejich osobnímu a kulturnímu vývoji zodpovědného občana v pluralitní demokratické společnosti?

Samozřejmě, že Rámec nemůže zodpovědět všechny tyto otázky. Protože odpovědi zcela závisí na plném docenění situace, v níž učení a výuka probíhají, zejména na potřebách, motivaci, povaze a materiálních zdrojích studentů a ostatních zúčastněných stran, je nezbytné, aby byla učiněna nejrozumnější konkrétní opatření. Úlohou následujících kapitol je formulovat tento problém způsobem, který umožní tyto otázky jasně a racionálně zvážit, podle potřeby i prodiskutovat a rozhodnutí sdělit všem, jichž se to týká.

Kde je to možné, jsou na konci každého oddílu uvedeny odkazy k odpovídajícím titulům bibliografie, aby bylo umožněno další studium.

4.1 Kontext užívání jazyka

Už dlouho je známo, že jazyk se v průběhu užívání mění podle nároků kontextu, ve kterém se užívá. V tomto ohledu není jazyk neutrálním nástrojem myšlení jako třeba matematika. Potřeba a touha komunikovat pramení z konkrétní situace. Jak forma, tak i obsah komunikace jsou reakcí na tuto situaci. První oddíl kapitoly 4 je tudíž věnován různým stránkám kontextu.

4.1.1 Oblasti užívání jazyka

Každý akt užití jazyka je zasazen do kontextu konkrétní situace v rámci jedné z *oblastí* (sfér jednání nebo oblastí zájmu) života ve společnosti. Volba oblastí, ve kterých jsou studenti připravováni, má dalekosáhlé důsledky pro výběr situací, cílů, úloh, témat a textů pro vyučovací a testovací materiály a činnosti. Bude asi nutné, aby uživatelé měli stále na mysli motivační účinky výběru oblastí, které jsou důležité v daný okamžik i pro jejich budoucí využití. Například děti jsou více motivovány, když je jejich pozornost soustředěna na současné zájmy, ale může se stát, že později zjistí, že jsou špatně připraveny na komunikaci v prostředí dospělých. Ve vzdělávání dospělých mohou vzniknout zájmové rozpory mezi zaměstnavateli, kteří kurzy platí a očekávají, že pozornost bude zaměřena na oblast pracovní, a zaměstnanci, kteří mohou mít větší zájem o rozvoj osobních vztahů.

Počet možných oblastí nelze určit, jelikož jakákoli definovatelná sféra činnosti může představovat oblast zájmu pro konkrétního uživatele nebo pro výuku. Z obecného hlediska je užitečné ve sféře učení se jazyku a vyučování rozlišovat alespoň následující oblasti:

- **osobní** oblast, v níž člověk je chápán jako soukromá osoba, soustředěná na domácí život, na rodinu a přátele, čte si, vede si deník, má koníčka nebo zvláštní zájem atd.;
- **veřejná** oblast, ve které člověk vystupuje jako součást širší veřejnosti nebo jako člen organizace a zapojuje se do různých jednání, jež slouží různým účelům;
- **pracovní** oblast, do které se člověk zapojuje v rámci svého zaměstnání nebo profese;
- **vzdělávací** oblast, v jejímž rámci je člověk zapojen do organizovaného vzdělávání, zejména (ale nikoli výhradně) v rámci vzdělávací instituce.

Mnohé situace se týkají více než jedné oblasti. V případě učitelů do velké míry splývají oblast pracovní a vzdělávací. Oblast veřejného života obnáší společenské a administrativní interakce a úkony a styk s médii, a tak se otevírá i vůči jiným oblastem. Mnohé typy interakcí a jazykových činností jak v oblasti vzdělávání, tak v oblasti profesní, spíše spadají do obvyčejného společenského života skupiny, než aby se pojily s pracovními či studijními úlohami. Podobně nelze ani osobní oblast chápat jako uzavřenou (médiá pronikají do rodinného a osobního života; různé „veřejné“ tiskoviny jsou doručovány do „soukromých“ schránek; vliv má reklama; na obalech výrobků užívaných v každodenním soukromém životě jsou obecná sdělení pro všechny atd.).

A naopak v oblasti osobní jsou úkony z jiných oblastí přizpůsobovány osobě jednotlivce.

Aniž by přestali být součástí společnosti, představují si lidé sami sebe jako jednotlivce. Technická zpráva, prezentace ve třídě nebo realizace koupě naštěstí umožňují, aby se osobnost projevila i jinak než pouze ve vztahu k profesní, vzdělávací nebo veřejné oblasti, jejíž součástí je jazyková činnost v daném čase a místě.

Uživatelé Rámce mohou zvážit a, kde je to vhodné, uvést:

- * *pro kterou oblast bude studenta potřeba vybavit tak, aby v ní mohl působit.*

4.1.2 Situace

V každé oblasti mohou nastat situace, které lze označit jako vnější a lze je popsat z následujících hledisek:

- *místa a času*, kde a kdy k nim dochází;
- *institucí nebo organizací*, jejich struktury a postupy řídí většinu toho, co se může běžně odehrávat;
- *osob*, jichž se situace týká, a to zejména jejich společenských rolí ve vztahu k uživateli jazyka/studentovi;
- *předmětů* (živých i neživých) v blízkém okolí;
- *událostí*, které se odehrávají;
- *úkonů*, které dané osoby vykonávají;
- *textů*, které se k situaci váží.

V tabulce 5 (na stranách 50 a 51) jsou uvedeny příklady výše vyjmenovaných typů situací, které mohou nastat ve většině evropských zemí. Příklady jsou rozděleny do kategorií podle oblastí. Tabulka slouží pouze jako vzor a inspirace. Nečiní si nároky na úplnost. Obzvláště nemůže pojmut dynamické stránky interaktivních situací, kdy účastníci identifikují odpovídající rysy situace podle toho, jak se vyvíjí, a spíše ji chtějí změnit než popsat. Vztahy mezi partnery v komunikativním aktu se zabývají oddíly 4.1.4 a 4.1.5. Strategie uživatele jazyka jsou popsány v oddílu 4.4 a společensko-kulturní aspekty v oddílu 5.1.1.2. Vnitřním uspořádáním komunikativní interakce se zabývá oddíl 5.2.3.2.

Uživatelé Rámce mohou zvážit a, kde je to vhodné, uvést:

- * *pro kterou situaci bude nutné studenta vybavit tak, aby v ní mohl působit;*
- *místa, instituce/organizace, osoby, předměty, události a konání, se kterými student bude přicházet do styku.*

4.1.3 Podmínky a omezení

Vnější podmínky, za kterých probíhá komunikace, různými způsoby omezují uživatele jazyka/studenta a jeho partnery v komunikaci, např.:

- fyzické podmínky:
  - a) pro řeč:
    - zřetelná výslovnost;
    - hluk v bezprostředním okolí (ve vlaku, letadle, statická elektřina v signálu atd.);
    - rušivé vlivy (hluk v davu na ulici, na trhu, v restauraci, na večírku, na diskotéce);
    - zkreslení (špatné telefonní linky, špatný příjem na rozhlasu, rušená veřejná hlášení);
    - povětrnostní podmínky (vítr, extrémní chlad atd.);

b) pro psaní:

- špatná reprodukce tisku;
- nečitelné písmo;
- špatné osvětlení atd.;
- společenské podmínky:
  - počet partnerů v komunikaci a to, jak se navzájem znají;
  - vzájemný poměr účastníků (pozice síly a solidarity atd.);
  - přítomnost/nepřítomnost publika či nechtěných posluchačů;
  - společenské vztahy mezi účastníky (míra přátelství/nepřátelství, spolupráce atd.);
- časové nároky:
  - rozdílné nároky na mluvčího/posluchače (reálný čas) a pisatele/čtenáře (větší možnost přizpůsobení);
  - čas na přípravu proslovu, zprávy atd. (např. improvizace ve srovnání s rutinními projevy a projevy připravenými předem);
  - časová omezení pro jednotlivé repliky a pro interakci (např. pravidly, výdaji, souběžnými událostmi a závazky atd.);
  - jiné faktory: finanční situace; stresové situace (např. zkoušky) atd.

U všech mluvčích, a hlavně u mluvčích, kteří se jazyku teprve učí, závisí schopnost uplatnit svou jazykovou kompetenci v praxi do velké míry na fyzických podmínkách komunikace. Hluk, rušivé vlivy a zkreslení uvedené v příkladech ztěžují vnímatelnost řeči. Schopnost fungovat spolehlivě za ztížených podmínek může být kritická – například u pilotů letadel přijímajících pokyny k přistání. Zde není žádné místo pro chybu. Lidé, kteří se učí pronášet veřejná hlášení v cizím jazyce, musí obzvláště zřetelně vyslovovat, opakovat klíčová slova atd., aby zajistili, že jim bude porozuměno. V jazykových laboratořích se často používají nahrávky, které jsou kopiemi kopií a u nichž hluk a zkreslení dosahují míry, jaká by byla považována za neúnosnou u vizuálního kanálu a jaká může být na překážku procesu učení.

Je nutno zajistit, aby u poslechových testů měli všichni zkoušení stejné podmínky. Stejně je nutno uvažovat při testování četby s porozuměním a testování písemného projevu. Je rovněž třeba, aby si učitelé a zkoušející uvědomovali vliv společenských podmínek a časových nároků na proces učení, interakci ve třídě a jejich působení na studentovu kompetenci a na jeho schopnost podat výkon v dané chvíli.

Uživatelé Rámce mohou zvážit a, kde je to vhodné, uvést:

- *jak fyzické podmínky, za kterých bude student muset komunikovat, ovlivňují to, co se od něj vyžaduje;*
- *jak ovlivní počet a povaha účastníků komunikace to, co se od studenta bude vyžadovat;*
- *v jaké časové tísní bude student muset fungovat.*

Tabulka 5 Vnější kontext užívání jazyka

Oblast	Místo	Instituce	Osoby
Osobní	Domov: dům, pokoje, zahrada Vlastní domov Domov rodiny Domov přátel Cizí domov Vlastní prostor na ubytovně, v hotelu Krajina, pobřeží	Rodina Sít společenských vztahů	(Pra)rodiče, děti, sourozenci, tety a strýci, bratrance a sestřenice, manželova/manželčina rodina, manžel/manželka, blízcí lidé, přátelé, známí
Veřejná	Veřejné prostory: ulice, náměstí, park Veřejná doprava Obchody, nákupní střediska, trhy Nemocnice, ordinace, kliniky Sportovní stadiony, hřiště, haly Divadlo, kino zábavní podniky Restaurace, hospoda, hotely Místa pro bohoslužby	Úřady Politické orgány Soudní orgány Zdravotnictví Kluby vysloužilců Spolky Politické strany Církev	Veřejnost Úředníci Obsluha v obchodech Policie, armáda, ochranka Řidiči, průvodčí, cestující Hráči, fanoušci, diváci Herci, diváci Číšníci, barmani Recepční Kněží, shromáždění
Pracovní	Kanceláře Továrny Dílny Přístavy, železnice Farmy Letiště Sklady, obchody Státní správa Hotely	Firmy Nadnárodní korporace Znárodněný průmysl Odbory	Zaměstnavatelé, zaměstnanci Vedoucí Kolegové Podřízení Spolupracovníci Klienti Zákazníci Recepční, sekretářky Uklízečky
Vzdělávací	Školy: hala, třídy, hřiště, sportovní hřiště, chodby Univerzity Přednáškové sály Učebny Svaz studentů Koleje Laboratoře Menza	Škola Univerzita Naučné společnosti Profesní instituce Orgány vzdělávání dospělých	Třídní učitelé Učitelský sbor Školníci Pomocný personál Rodiče Spolužáci Profesoři, lektori Studenti a jejich spolužáci Zaměstnanci knihoven a laboratoří, menzy, uklízeči, vrátní, sekretářky atd.

Tabulka 5 *Vnější kontext užívání jazyka (pokračování)*

Předměty	Události	Úkony	Texty
Zařízení a nábytek Oblečení Vybavení domácnosti Hračky, nářadí, osobní hygiena Umělecké předměty, knihy Divoká /domácí zvířata, domácí milácci Stromy, rostliny, trávník, jezírka Domácí potřeby Tašky Vybavení pro sport a zábavu	Rodinné události Setkání Náhody, nehody Přírodní jevy Večírky, návštěvy Chůze, cyklistika, mototuristika Dovolená, výlety Sportovní události	Každodenní rutina: oblékání, svlékání, vaření, stolování, umývání Kutilství, zahradničení Čtení, rádio a televize Zábava Koničky Sporty a hry	Teletext Záruky Recepty Návody Romány, časopisy, noviny Reklamní materiály Brožury Osobní dopisy Vysílané a nahrané mluvené projevy
Peníze, peněženka, náprsní taška Formuláře Zboží Zbraně Batohy Kufry, rukojeti Plesy Programy Jídlo, nápoje, svačina Pasy, oprávnění	Běžné události Nehody, nemoci Veřejné schůze Soudní pře, soudní přelíčení Studentská merenda, pokuty, zatčení Zápasy, soutěže Vystoupení Svatby, pohřby	Poskytování a využívání veřejných služeb Využívání zdravotních služeb Cesty autem, vlakem, lodí, letadlem Veřejná zábava a odpočinkové činnosti Církevní obřady	Veřejná oznámení a vyhlášky Nálepky a obaly Letáky, grafiti Lístky, jízdní řády Oznámení, směrnice Programy Smlouvy Jídelníčky Duchovní texty Kázání, církevní písně
Firemní zařízení Průmyslové zařízení Stroje a řemeslné nástroje	Schůze Rozhovory Recepce Konference (Vele)trhy Konzultace Sezónní výprodej Pracovní úrazy Pracovní spory	Obchodní administrativa Vedení průmyslu Výrobní operace Kancelářské úkony Nákladní doprava Prodejní operace Uvedení na trh Počítačové operace Údržba	Obchodní dopis Memorandum Bezpečnostní varování Návody Směrnice Reklamní materiály Nálepky a obaly Popis práce Orientační značení Navštívenky
Psací potřeby Školní uniformy Vybavení a oblečení pro hry Strava Audiovizuální vybavení Křída a tabule Počítače Kufříky a brašny	Vstup /návrat do školy Rozchody na konci roku Návštěvy a výměny Dny otevřených dveří/ rodičovské schůzky Sportovní dny, zápasy Kázeňské problémy	Shromáždění Výuka Hry Přestávka Kluby a společnosti Přednášky, psaní esejů Práce v laboratoři Práce v knihovně Semináře a konzultace Domácí úkoly Debaty a diskuse	Původní texty (viz výše) Učebnice, čítanky Příručky Texty na tabuli Texty na zpětném projektoru Texty na obrazovce počítače Videotexty Cvičné materiály Novinové články Anotace, výtahy Slovníky

4.1.4 Duševní obzor uživatele či studenta

Kontext okolního světa má své uspořádání, které existuje nezávisle na jednotlivci. Toto uspořádání je velmi bohatě rozvrstvené. Umožňuje velmi specifickou interpretaci světa, jež se odráží v jazyce dané společnosti. Mluvčí tohoto jazyka si ho osvojují v průběhu dospívání, vzdělávání a nabývání zkušeností, alespoň pokud je to pro ně důležité. Od tohoto vnějšího prostředí, které je příliš bohaté na to, aby se odráželo v chování jednotlivce, nebo jím bylo vnímáno ve své úplnosti, musíme však odlišit uživatelův/studentův duševní obzor jako faktor ovlivňující účast na komunikativní události.

Kontext okolního světa je uživatelem jazyka přefiltrován a interpretován, přičemž se uplatňují jeho:

- ústrojí smyslového vnímání;
- mechanismy řídící pozornost a soustředění;
- dlouhodobé zkušenosti, ovlivňující paměť, asociace a konotace;
- prakticky zaměřená kategorizace předmětů, věcí, událostí atd.;
- jazyková kategorizace.

Tyto faktory ovlivňují uživatelské *pozorování* kontextu okolního světa. Do jaké míry to, co uživatel vnímá, vytváří vnitřní kontext komunikativní události, dále závisí na tom, jak závažné jsou z hlediska uživatele následující skutečnosti:

- *záměry* při zapojení do komunikace;
- *myšlenkové pochody*: tok myšlenek, nápadů, pocitů, vjemů, dojmů atd., kterých si je vědom;
- *očekávání* vzhledem k předchozím zkušenostem;
- *reflexe*: operace myšlenkových pochodů vycházející ze zkušeností (např. dedukce, indukce);
- *potřeby, pohnutky, cíle, zájmy*, které jej vedou k tomu, aby jednal;
- *podmínky a omezení*, které vymezují a řídí volbu jednání;
- *stav mysli* (únava, vzrušení atd.), zdraví a osobní vlastnosti (viz 5.1.3).

Duševní obzor není tedy omezen na redukci informačního obsahu, který je bezprostředně pozorovatelný v okolním světě. Myšlenkové pochody mohou být účinněji ovlivněny pamětí, znalostmi, představivostí a dalšími kognitivními (a emotivními) procesy. V takovém případě se jazyková produkce jen okrajově vztahuje k pozorovatelnému okolí. Představte si například člověka, který je zkoušen v prázdném sále nebo matematika či básníka v jeho studovně.

Okolní podmínky a omezení jsou rovněž důležité hlavně do té míry, pokud si je uživatel/student uvědomuje, přijímá je a přizpůsobuje se jim (nebo se jim přizpůsobit nedokáže). Je to zejména otázka toho, jak si jednatel situaci vykládá ve světle svých obecných kompetencí (viz 5.1), jakými jsou předchozí znalosti, hodnoty a přesvědčení.

Uživatelé Rámce mohou zvážit a, kde je to vhodné, uvést:

- *co se předpokládá, že bude student schopen vypořádat a identifikovat, pokud jde o důležité rysy vnějšího prostředí, ve kterém komunikace probíhá;*
- *jak se komunikativní činnosti vztahují k pohnutkám studenta, k jeho cílům a zájmům;*
- *do jaké míry se od studenta požaduje, aby přemýšlel o svých zkušenostech;*
- *jakými způsoby duševní rysy studenta podmiňují a omezují komunikaci.*

4.1.5 Duševní obzor partnerů v komunikaci

V případě komunikativní události musíme brát rovněž v úvahu partnery, kteří se komunikace s uživatelem jazyka účastní. Potřeba komunikace vyvstává z rozdílu mezi tím, co partneři v komunikaci vědí. Tento rozdíl se dá překlenout díky částečné shodě mezi duševním obzorem uživatele, na kterého se zaměřujeme, a duševním obzorem jeho partnera či partnerů v komunikaci.

V bezprostřední osobní interakci uživatel a jeho partneři sdílejí stejné vnější prostředí (kromě přítomnosti toho druhého), ale z výše vyjmenovaných důvodů se jejich pozorování a interpretace tohoto kontextu liší. Výsledkem a často také celou či částečnou funkcí komunikativního aktu je rozšířit shodné chápání situace v zájmu účinné komunikace tak, aby plnila záměry účastníků. Může jít o výměnu faktografických informací. Obtížnější je překlenout rozdíly týkající se hodnot a přesvědčení, zdvořilostních norem, očekávaných společenských norem apod., z jejichž pohledu účastníci interakci pojmají, pokud si ještě neosvojili odpovídající interkulturní způsobilost.

Partneři v komunikaci mohou být pod vlivem částečně či úplně jiných podmínek a omezení než uživatel/student a mohou na ně reagovat jiným způsobem. Například zaměstnanec, který používá zařízení pro veřejné hlášení, si nemusí být vědom špatné kvality zvuku na příjmu. Jeden účastník telefonního hovoru může mít času nazbyt, zatímco na toho druhého čeká zákazník. Tyto rozdíly značně ovlivňují tlaky na uživatele jazyka.

Uživatelé Rámce mohou zvážit a, kde je to vhodné, uvést:

- *do jaké míry se student bude muset přizpůsobovat duševnímu obzoru partnerů v komunikaci;*
- *jak je možné studenta co nejlépe připravit na nutné přizpůsobování.*

4.2 Témata komunikace

V rámci různých oblastí můžeme rozlišit *témata*, která jsou předmětem jazykového projevu, konverzace, zamyšlení nebo slohu a na něž se při konkrétních komunikativních aktech soustředí pozornost. Kategorie témat lze třídit různými způsoby. Podnětná klasifikace témat, podtémat a „specifických pojmů“ je uvedena např. v publikaci *Threshold Level 1990*, v kapitole 7:

Společný evropský referenční rámec pro jazyky

1. osobní údaje;
2. dům a domov, okolí;
3. každodenní život;
4. volný čas, zábava;
5. cestování;
6. mezilidské vztahy;
7. péče o tělo a zdraví;
8. vzdělání;
9. nakupování;
10. jídlo a nápoje;
11. služby;
12. různá místa;
13. jazyk;
14. počasí.

Každá z těchto tematických oblastí je dále rozdělena do podkategorií. Například oblast 4, „volný čas a zábava“ obsahuje:

- 4.1 volný čas;
- 4.2 koníčky a zájmy;
- 4.3 rádio a televize;
- 4.4 kino, divadlo, koncert atd.;
- 4.5 výstavy, muzea atd.;
- 4.6 intelektuální a umělecké činnosti;
- 4.7 sporty;
- 4.8 tisk.

U každého podtématu jsou rozlišeny „specifické pojmy“. V tomto ohledu jsou obzvláště důležité kategorie uvedené v tabulce 5, pokrývající různé lokality, instituce atd., které se mají zvládnout. Například bod 4.7, „sporty“, je v *Threshold Level 1990* rozepsán takto:

1. lokality: dráha, hřiště, stadion;
2. instituce a organizace: sport; tým, klub;
3. osoby: hráč;
4. předměty: karty, míč;
5. události: závod, hra;
6. úkony: dívat se, hrát (+ jméno sportu), závodit, vyhrát, prohrát, remizovat.

Je zřejmé, že tento výběr a uspořádání témat, podtémat a specifických pojmů není konečný. Vyplyvá z rozhodnutí autorů, kteří vyhodnotí komunikativní potřeby studentů, jichž se to týká. Jak bude patrné dále, výše uvedená témata se vztahují většinou k oblastem osobního a veřejného života, což odpovídá situaci krátkodobých návštěvníků, kteří se nezapojují do profesního a školního života v dané zemi. Některá témata (např. z oblasti 4) patří částečně do osobní a částečně do veřejné oblasti. Uživatelé Rámce, pokud možno včetně samotných studentů, se samozřejmě budou rozhodovat sami podle vyhodnocení studentových potřeb, cílů, charakteristik a možností v rámci jedné nebo více oblastí, o které jde. Například odborně zaměřené učení se jazyku může rozvíjet témata v té oblasti zaměstnání, která je důležitá pro konkrétní studenty. Studenti vyšších ročníků středních škol mohou do hloubky zkoumat témata vědecká, technologická, ekonomická atd. Užívání cizího jazyka jako vyučovacího jazyka bude nutně znamenat specifické zaměření tematického obsahu vyučovaného předmětu.

Uživatelé Rámce mohou zvážit a, kde je to vhodné, uvést:

- ** která témata ve vybraných oblastech bude student potřebovat ovládat;*
- ** která podtémata bude vzhledem ke každému tématu potřebovat ovládat;*
- ** které specifické pojmy vztahující se k různým lokalitám, institucím/organizacím, osobám, předmětům, událostem a úkonům bude potřebovat ovládat, aby se vyrovnal s každým tématem a podtématem.*

4.3 Komunikativní úlohy a cíle

4.3.1 Uživatel jazyka se obvykle účastní komunikativních aktů s jedním nebo více partnery, aby uspokojil své potřeby v dané situaci. V osobní oblasti může být záměrem bavit návštěvu informacemi o rodině, přátelích, oblíbených a neoblíbených věcech a srovnáváním zážitků a postojů atd. V oblasti veřejné jde většinou o uskutečnění transakce, řekněme o nákup oblečení dobré kvality za přiměřenou cenu. V zaměstnání může jít o pochopení nových směrnic a jejich důsledků pro klienta. V oblasti vzdělání se může jednat o zapojení do hraní rolí, o účast na semináři, o napsání příspěvku na odborné téma pro konferenci nebo k publikaci atd.

4.3.2 V průběhu let zásluhou rozborů potřeb studentů a ověřování účinnosti došlo k nashromáždění rozsáhlé literatury o úlohách spojených s užíváním jazyka, pro něž student může být vybaven nebo které musí zvládnout, aby se vyrovnal s naléhavými požadavky rozličných situací v různých oblastech. Jako jedny z mnoha příkladů mohou sloužit následující úlohy v oblasti povolání pocházející z publikace *Threshold Level 1990* (kapitola 2, oddíl 1.12):

Komunikace v zaměstnání:

Jako rezidenti s dočasným pobytem by studenti měli být schopni:

- opatřit si pracovní povolení atd., jak je to vyžadováno;
- informovat se (u pracovních agentur) na druh, dostupnost, podmínky zaměstnání (např. popis práce, plat, zákoník práce, volný čas a dovolená, výpovědní lhůta);
- číst inzeráty nabízející zaměstnání;
- psát žádosti o práci a dostavit se na pohovor, písemně i ústně poskytnout informace o sobě, o své kvalifikaci, zkušenostech a zodpovídat dotazy, které se jich týkají;
- chápat a sledovat postup při zapojení do pracovního procesu;
- při nástupu do zaměstnání chápat úkoly, které má vykonávat, a dotazovat se na ně;
- chápat směrnice a nařízení týkající se bezpečnosti a ochrany;
- ohlásit nehodu a požadovat vyplacení pojistky;
- využívat sociálních výhod;
- odpovídajícím způsobem komunikovat s nadřízenými, kolegy a podřízenými;
- účastnit se společenského života podniku nebo instituce (v závodní jídelně, ve sportovních a společenských klubech atd.).

Ve své vlastní zemi by měl student být schopen pomoci cizinci, rodilému či nerodilému mluvčímu daného cizího jazyka, s výše uvedenými úlohami.

Threshold Level 1990 (kapitola 7, oddíl 1) uvádí příklady úloh v osobní oblasti.

Osobní údaje

Studenti se umí představit; umí vyhláskovat své jméno; udat svou adresu a telefonní číslo; říci, kdy a kde se narodili, kolik je jim let, jakého jsou pohlaví; udat stav a národnost, náboženství; vysvětlit odkud pocházejí, čím jsou; popsat svoji rodinu; vysvětlit, co mají a nemají rádi, jací jsou jiní lidé; získat obdobné informace o ostatních.

Lidé z praxe (učitelé, tvůrci kurzů, zkoušející, autoři osnov), uživatelé (rodiče, ředitelé škol, zaměstnanci) a sami studenti zatím zjišťují, že takto podrobné a konkrétní specifikace úloh definují opravdu smysluplné a motivující cíle učení. Úloh je však nekonečně mnoho. V obecném rámci nelze určit in extenso všechny komunikativní úlohy, které mohou být v reálných životních situacích vyžadovány. Učitelé z praxe by se měli zamýšlet nad komunikativními potřebami studentů, se kterými pracují, a pak odpovídajícím způsobem využívat prostředky, jež poskytuje model v Rámci (např. jak jsou podrobně uvedeny v kapitole 7), a určit, s jakými komunikativními úlohami by se studenti měli vypořádat. Studenti by rovněž měli být vedeni k tomu, aby se zamýšleli nad vlastními komunikativními potřebami, které jsou jedním z aspektů postupného zvyšování uvědomělého přístupu k jazykovým jevům a vlastního nasměrování.

Uživatelé Rámce mohou zvážit a, kde je to vhodné, uvést:

- ** komunikativní úlohy v oblasti osobní, veřejné, pracovní a/nebo vzdělávací, se kterými se student bude muset umět vypořádat;*
- *vyhodnocení potřeb studenta, které určují výběr úloh.*

4.3.3 Ve vzdělávací oblasti je užitečné rozlišovat mezi úlohami, které jsou studenti jako uživatelé jazyka schopni zvládnout nebo se to po nich vyžaduje, a úlohami, do nichž se zapojují v rámci samotného procesu učení se jazyku.

Pokud jde o úlohy, jejichž cílem je plánování, realizace vyučování a podávání zpráv o jazykovém učení a vyučování, lze poskytovat informace týkající se:

- *typů úloh;* např. simulace, hraní rolí, interakce ve třídě atd.;
- *cílů;* např. cíle skupinového učení ve vztahu k rozdílným, méně předvídatelným cílům účastníků;
- *vstupních informací;* např. pokyny, materiály atd. vybrané nebo vytvořené učiteli a (nebo) studenty;
- *výstupů;* např. výstupní výtvary, jakými jsou texty, shrnutí, tabulky, prezentace atd. a výstupy učení, jakými jsou zdokonalené kompetence, jazykové uvědomění, pochopení, strategie, zkušenosti s rozhodováním a vyjednáváním atd.;
- *činností;* např. kognitivní/emocionální, fyzické/k zamýšlení, skupinové/ve dvojicích/individuální atd.; procesy receptivního a produktivního charakteru atd. (viz oddíl 4.5 níže);
- *rolí;* role účastníků jak v samotných úlohách, tak při jejich plánování a řízení;
- *monitorování a hodnocení* relativní úspěšnosti zamýšlené úlohy a jejího provedení pomocí takových měřítek, jako je důležitost, očekávaná obtížnost, očekávaná omezení a vhodnost.

Úplnější popis funkcí úloh v jazykovém učení a vyučování poskytuje kapitola 7.

Uživatelé Rámce mohou zvážit a, kde je to vhodné, uvést:

- *úlohy, do kterých se budou studenti muset zapojit v oblasti vzdělání a) jako účastníci řízených a cílených interakcí, projektů, simulací, hraní rolí atd., b) jinými způsoby, pokud se cizího jazyka užívá jako jazyka vyučovacího ve výuce jazyka samotného nebo ve výuce jiných předmětů kurikula atd.*

4.3.4 Hravé užívání jazyka

Hravé užívání jazyka a užívání jazyka při hrách je často důležitou součástí jazykového učení a rozvoje, ale neomezuje se pouze na oblast vzdělávací. Příklady činností, při kterých se jazyka využívá ke hře, zahrnují:

společenské jazykové hry:

- ústní (příběh, ve kterém jsou chyby; jak, kdy, kde atd.),
- písemné (společenská hra ve formě psaných otázek a odpovědí – tzv. „consequences“, šibenice – tzv. „hangman“),
- audiovizuální (obrázkové loto atd.),
- stolní a karetní hry - tzv. „Scrabble“, „Lexikon“, „Diplomacy“ atd.,
- šarády – tzv. „charades“, pantomima atd.;

individuální aktivity:

- hádanky a hlavolamy (křížovky, rébusy, přesmyčky atd.),
- hry vysílané v médiích (např. „chiffres et lettres“, „Catchword“ atd.);

slovní vtipy a hříčky například:

- v reklamách (např. na auto – „Make your money go a long way“),
- v novinových titulcích (např. „Feminism or bust!“),
- grafiti (např. „Grammar rules – O. K.“).

4.3.5 Estetické užívání jazyka

Nápadité a umělecké užívání jazyka je důležité jak ve vzdělávání, tak samo o sobě. Estetické činnosti mohou být produktivní, receptivní, interaktivní nebo mohou mít povahu zprostředkovávací (viz 4.4.4 níže) a mohou být ústní nebo písemné. Zahrnují činnosti jako:

- zpěv (dětské říkanky, lidové písně, populární písně atd.),
- převyprávění a přepsání povídek atd.,
- poslech, četba, psaní, vyprávění vymyšlených textů (příběhů, básniček atd.), včetně textů audiovizuálních, kreslených filmů, obrázkových příběhů atd.,
- předvádění divadelních her podle scénáře či bez něj atd.,
- tvorba, recepce a předvádění literárních textů, např. četba a psaní textů (krátkých povídek, románů, poezie atd.), předvádění a sledování/poslech recitálů, divadelních her, opery atd.

Tento souhrn toho, co tradičně bylo hlavní a často dominantní stránkou studia moderních jazyků na vyšším sekundárním stupni (tj. v české střední škole) a ve vysokém školství, může znít kriticky. To však nemáme v úmyslu. Národní a regionální literatury podstatně přispívají k evropskému kulturnímu bohatství, které Rada Evropy chápe jako „hodnotný společný zdroj, jež je třeba chránit a rozvíjet“. Studium literatury slouží spíše mnoha dalším vzdělávacím účelům - intelektuálním, morálním, citovým, jazykovým a kulturním, než jen účelům čistě estetickým. Doufáme, že budou pro učitele literatury mnohé z oddílů Rámce zajímavé a že jim pomohou lépe si ujasnit své cíle a metody.

Uživatelé Rámce mohou zvážit a, kde je to vhodné, uvést:

- **jak bude student potřebovat být vybaven k využití jazyka pro hru a k estetickým účelům.*

4.4 Komunikativní jazykové činnosti a strategie

Uživatelé jazyka se musí zapojovat do komunikativních jazykových činností a ovládat komunikativní strategie, aby mohli vykonávat komunikativní úlohy.

Mnohé komunikativní činnosti, jakými jsou rozhovor a korespondence, jsou interaktivní, což znamená, že se účastníci střídají v produkci a recepci často během několika výměn.

V jiných případech je ústní projev nahráván nebo vysílán nebo jsou psané texty rozesílány či publikovány a přitom jsou tvůrci jazykového projevu odděleni od příjemců, které nemusí ani znát a kteří nemohou reagovat. V těchto případech lze komunikativní událost chápat jako *pronesení, napsání, poslech* nebo *přečtení* textu.

Ve většině případů uživatel v roli mluvčího nebo pisatele tvoří svůj vlastní text, aby vyjádřil, co má na mysli. V ostatních případech plní funkci komunikačního kanálu (často, ale ne vždy, v různých jazycích) mezi dvěma či více osobami, které z nějakého důvodu nemohou komunikovat přímo. Tento proces zprostředkování může, ale nemusí být interaktivní.

Mnohé, pokud ne všechny situace obsahují směs různých typů činností. Například v jazykovém vyučování ve škole se od studenta může vyžadovat, aby poslouchal učitelův výklad, četl učebnici, a to potichu nebo nahlas, spolupracoval se spolužáky v rámci skupinové či projektové práce, aby napsal cvičení nebo pojednání, a dokonce aby fungoval jako zprostředkovatel, ať už jde o vzdělávací činnost nebo o pomoc jinému žákovi.

Uživatel jazyka používá *strategie* jako prostředky, jejichž pomocí mobilizuje a vyvažuje své možnosti k aktivování dovedností a postupů tak, aby vyhověl požadavkům, které na něj klade komunikace v rámci daného kontextu, a aby úspěšně dokončil úlohu co možná nejúplněji nebo nejúspěšněji podle svého záměru. Komunikativní strategie by tudíž neměly být chápány zjednodušeně jako kompenzování jazykových nedostatků nebo nedorozumění v komunikaci. Rodilí mluvčí pravidelně využívají nejrůznějších typů komunikativních strategií (pojednávaných níže), pokud ta či ona strategie vyhovuje nárokům, které komunikace na mluvčí klade.

Užívání komunikativních strategií je možno chápat jako uplatňování metakognitivních principů: *plánovitá příprava, provedení, monitorování a pokus o vhodnější formulaci* během různých typů komunikativních činností: recepcce, interakce, produkce a mediace, tj. zprostředkování.

Slova „strategie“ se užívá různými způsoby. Zde se strategií myslí přijetí určitého způsobu jednání, aby se maximálně zvýšila účinnost. Dovednosti, které jsou nevyhnutelnou součástí procesu porozumění mluvenému a psanému slovu nebo procesu jejich artikulace (například členění proudu zvuků, aby mohl být dekodován jako řetězec slov, která mají propoziční význam), jsou pojímány jako dovednosti nižšího řádu ve vztahu k odpovídajícímu komunikativnímu procesu (viz oddíl 4.5).

Pokrok v jazykovém učení je nejprůkazněji doložen schopností studenta zapojit se do jazykových činností, které lze pozorovat, a jeho schopností ovládat komunikativní strategie. Jsou tedy výhodnou základnou pro odstupňování jazykových schopností. V další kapitole je uveden návrh, jak odstupňovat různé stránky diskutovaných činností a strategií.

4.4.1 Produktivní činnosti a strategie

Produktivní činnosti a strategie zahrnují jak činnosti spojené s mluvením, tak se psaním.

4.4.1.1 V **ústním projevu (mluvení)** tvoří uživatel jazyka text, který je mluvený a je přijímán jedním či více posluchači. Příklady činností spojených s mluvením zahrnují:

- veřejná hlášení (informace, instrukce atd.);
- oslovování publika (projevy na veřejných schůzích, univerzitní přednášky, kázání, zábavní pořady, sportovní komentáře, prezentace výrobků spojené s prodejem atd.).

Mohou obsahovat:

- hlasité čtení psaného textu;
- mluvený projev na základě poznámek nebo vztahující se k psanému textu nebo vizuálním pomůckám (diagramům, obrázkům, náčrtkům atd.);
- předvádění nacvičené role;
- spontánní mluvený projev;
- zpívání.

Modelové stupnice jsou uvedeny pro:

- ústní projev (všeobecná stupnice);
- souvislý monolog: popis zážitku;
- souvislý monolog: argumentace (v debatě);
- veřejná hlášení;
- oslovování různého publika.

Společný evropský referenční rámec pro jazyky

	ÚSTNÍ PROJEV – VŠEOBECNÁ STUPNICE
C2	Vyjadřuje se jasně, plynule a jeho/její projev má účinnou logickou strukturu, což pomáhá posluchači všimnout si důležitých bodů a zapamatovat si je.
C1	Dokáže podat jasné a podrobné popisy a srozumitelně a podrobně se vyjadřovat o složitých tématech, rozšiřovat je o vedlejší témata, rozvíjet konkrétní body a zakončit svou řeč vhodným závěrem.
B2	Dokáže podat jasný a systematicky rozvinutý popis a prezentaci, přičemž zvýrazňuje hlavní myšlenky a uvádí potřebné podrobnosti. Dokáže vytvořit jasné a podrobné popisy a srozumitelně a podrobně se vyjadřovat o široké škále témat, která se vztahují k oblasti jeho/jejího zájmu, přičemž rozvádí své myšlenky a podporuje je dodatečnými argumenty a odpovídajícími příklady.
B1	Dokáže poměrně plynule podat souvislý, jednoduše formulovaný popis mnohých témat z oblasti svého zájmu, přičemž je prezentuje jako lineární sled myšlenek.
A2	Dokáže podat jednoduchý popis nebo charakteristiku lidí, životních nebo pracovních podmínek, každodenních zvyklostí, toho, co má a nemá rád atd., a to v podobě krátkého sledu jednoduchých frází a vět spojených v seznam.
A1	Dokáže vytvořit jednoduché, většinou izolované fráze o lidech a různých místech.

	SOUVISLÝ MONOLOG: Popis zážitku
C2	Dokáže vytvořit popisy, které jsou jasné, plynulé, propracované a často pozoruhodné.
C1	Dokáže vytvořit jasné a podrobné popisy na složitá témata. Dokáže vytvořit propracované popisy a vyprávění, začlenit do nich vedlejší témata, rozvíjet konkrétní myšlenky a vhodně je uzavřít.
B2	Dokáže vytvořit jasné a podrobné popisy na široký okruh témat, která se vztahují k oblasti jeho/jejího zájmu.
B1	Dokáže podat jednoduše formulovaný popis na různá témata z oblasti svého zájmu. Dokáže poměrně plynule zvládnout nekomplikované vyprávění nebo popis jako lineární sled myšlenek. Dokáže podrobně popsat zážitky zachycující pocity a reakce. Dokáže vylíčit podrobnosti nepředvídatelných událostí, např. nehody. Dokáže vyprávět příběh nebo přiblížit obsah knihy nebo filmu a vylíčit své reakce. Dokáže vylíčit své sny, naděje a ambice. Dokáže popsat události, ať už skutečné, či smyšlené. Dokáže vyprávět příběh.
A2	Dokáže vyprávět příběh nebo něco popsat jako jednoduchý sled myšlenek. Umí popsat skutečnosti, se kterými se každodenně setkává ve svém prostředí, např. lidi, různá místa, zážitky ze zaměstnání nebo studia. Zvládne krátké, základní popisy událostí a činností. Dokáže popsat plány a úmluvy, zvyky a rutiny, minulé jednání a osobní zážitky. Umí užít jednoduchý popisný jazyk, aby formuloval krátká sdělení, která se týkají věcí a jejich srovnání. Dokáže vysvětlit, co se mu/jí na dané věci líbí nebo nelíbí.
	Dokáže popsat svoji rodinu, životní podmínky, dosažené vzdělání, současné a předchozí zaměstnání. Dokáže jednoduše popsat lidi, různá místa a věci, které lidé vlastní.
A1	Dokáže popsat sám sebe, co dělá a kde žije.

	SOUVISLÝ MONOLOG: Argumentace (např. v debatě)
C2	<i>Deskriptor není k dispozici.</i>
C1	<i>Deskriptor není k dispozici.</i>
B2	<i>Dokáže systematicky rozvinout argumentaci a přitom do určité míry dokládá své názory podpůrnými argumenty a vhodnými příklady.</i> <i>Dokáže vystavět jasnou argumentaci, dostatečně rozvede a podpoří svůj názor doplňujícími argumenty a případnými příklady.</i> <i>Dokáže sestavit řetěz promyšlených argumentů.</i> <i>Dokáže vysvětlit svůj pohled na aktuální téma a uvést výhody a nevýhody různých přístupů.</i>
B1	<i>Dokáže rozvinout argumentaci natolik dobře, že se většinou dá bez problémů sledovat.</i> <i>Dokáže stručně zdůvodňovat a vysvětlovat své názory, plány a jednání.</i>
A2	<i>Deskriptor není k dispozici.</i>
A1	<i>Deskriptor není k dispozici.</i>

	VEŘEJNÁ HLÁŠENÍ
C2	<i>Deskriptor není k dispozici.</i>
C1	<i>Dokáže plynule pronést hlášení, většinou bez námahy, využívá přízvuku a intonace, aby přesně vyjádřil jemnější významové odstíny.</i>
B2	<i>Dokáže pronést hlášení týkající se většiny obecných témat natolik zřetelně, plynule a spontánně, že se posluchač nemusí jakkoliv namáhat.</i>
B1	<i>Dokáže pronést krátké, předem nacvičené hlášení na téma vztahující se ke každodenním událostem v jeho/jejím oboru. Ačkoliv jsou hlášení poznamenána velmi silným cizím přízvukem a intonací, jsou přesto zcela srozumitelná.</i>
A2	<i>Dokáže pronést krátké, předem nacvičené hlášení s předvídatelným obsahem, které je posluchačům srozumitelné tehdy, jsou-li připraveni na toto hlášení se soustředit.</i>
A1	<i>Deskriptor není k dispozici.</i>

Poznámka: Deskriptory na těchto stupnicích ještě nebyly empiricky ověřeny.

	OSLOVOVÁNÍ RŮZNÉHO PUBLIKA
C2	<i>Dokáže s jistotou a srozumitelně pronést přednášku na složité téma a určenou publiku, které s tímto tématem není obeznámeno, a dokáže stavbu své přednášky pružně přizpůsobovat potřebám posluchačů. Zvládá obtížné a dokonce nepřátelsky zaměřené dotazy.</i>
C1	<i>Dokáže srozumitelně přednést dobře uspořádanou přednášku na složité téma, dostatečně rozvést a podepřít své názory vedlejšími argumenty, důvody a vhodnými příklady. Dobře zvládá poznámky z publika, reaguje spontánně a téměř bez námahy.</i>
B2	<i>Dokáže srozumitelně přednést systematicky vystavěnou přednášku, zvýrazňovat důležité myšlenky a případné doplňující podrobnosti. Dokáže se spontánně vzdálit od předem připraveného textu a navázat na zajímavé otázky z řad posluchačů, přičemž obvykle vykazuje pozoruhodnou plynulost a lehkost vyjadřování.</i> <i>Dokáže srozumitelně přednést předem připravenou přednášku, vyjádřit souhlas či nesouhlas s určitým názorem a uvádět výhody a nevýhody různých možností. Dokáže zodpovědět řadu následných otázek, a to natolik plynule a spontánně, že odpovědi nečiní žádné obtíže řečníku ani posluchačům.</i>
B1	<i>Dokáže přednést předem připravenou, jednoduše formulovanou přednášku na známé téma ve svém oboru, a to natolik jasně, že jej lze téměř celou dobu bez potíží sledovat, přičemž poměrně přesně vysvětluje hlavní myšlenky. Dokáže zodpovědět následné dotazy, ale někdy musí požádat o jejich zopakování, hlavně pokud jsou vysloveny rychle.</i>
A2	<i>Dokáže přednést krátkou, předem nacvičenou přednášku na téma, které se vztahuje k jeho/jejímu každodennímu životu, stručně zdůvodnit a vysvětlit své názory, plány a jednání. Dokáže reagovat na omezené množství jednoznačně formulovaných následných dotazů.</i> <i>Dokáže přednést krátkou, předem nacvičenou jednoduchou přednášku na známé téma. Dokáže odpovídat na jednoznačně formulované následné dotazy za předpokladu, že může požádat o jejich zopakování a že mu/jí někdo pomůže s formulacemi jeho/jejích odpovědí.</i>
A1	<i>Dokáže přečíst nahlas velmi krátké, předem nacvičené oznámení, např. představit mluvčího, přednést přípitek.</i>

Poznámka: Deskriptory v této stupnici byly vytvořeny kombinací deskriptorů z jiných stupnic.

Uživatelé Rámce mohou zvážit a, kde je to vhodné, uvést:

- * jaký je rozsah činností, které jsou spojeny s ústním projevem (mluvením) a do nichž se musí/má student zapojit.*

4.4.1.2 Při činnostech spojených s **písemným projevem (psaním)** vytváří uživatel jazyka psaný text pro jednoho nebo více čtenářů.

Příklady činností spojených s psaním zahrnují:

- vyplňování formulářů a dotazníků;
- psaní článků pro časopisy, noviny, buletiny atd.;
- tvorbu plakátů;
- psaní zpráv, memorand atd.;
- zapisování poznámek pro pozdější nahlédnutí;
- zaznamenávání diktovaných vzkazů atd.;
- imaginativní a samostatný písemný projev;
- psaní osobních dopisů a obchodní korespondence atd.

Modelové stupnice jsou vytvořeny pro:

- písemný projev (všeobecná stupnice);
- samostatný písemný projev;
- zprávy a pojednání.

	PÍSEMNÝ PROJEV – VŠEOBECNÁ STUPNICE
C2	<i>Dokáže napsat jasné a plynulé složité texty, které mají vhodný a účinný styl a jsou logicky vystavěny tak, aby pomáhaly čtenáři najít základní body.</i>
C1	<i>Dokáže napsat jasné, dobře uspořádané texty týkající se složitých témat a zdůraznit důležité otázky. Přitom dokáže za pomoci doplňujících argumentů a vhodných příkladů podrobně rozvést a podepřít svá názorová stanoviska a vhodně zakončit.</i>
B2	<i>Dokáže napsat srozumitelné podrobné texty týkající se různých témat z oblasti jeho/jejích zájmů, přičemž dokáže shrnout, skloubit a zhodnotit informace a argumenty z velkého počtu zdrojů.</i>
B1	<i>Dokáže napsat velmi jednoduše členěné souvislé texty týkající se okruhu známých témat z oblasti jeho/jejího zájmu, a to tak, že spojuje řadu kratších úseků do lineárního sledu.</i>
A2	<i>Dokáže napsat řadu jednoduchých frází a vět spojených jednoduchými spojkami, jako jsou „a“, „ale“ a „protože“.</i>
A1	<i>Dokáže psát jednoduché izolované fráze a věty.</i>

Poznámka: Deskriptory na této stupnici a na dvou následujících příbuzných stupnicích (Samostatný písemný projev, Zprávy a pojednání) nebyly ještě empiricky odzkoušeny. Deskriptory na těchto třech stupnicích byly tedy vytvořeny kombinací deskriptorů z jiných stupnic.

Společný evropský referenční rámec pro jazyky

	SAMOSTATNÝ PÍSEMNÝ PROJEV
C2	<i>Dokáže napsat jasná a plynulá poutavá vyprávění a líčení zážitků ve stylové rovině, která odpovídá zvolenému žánru.</i>
C1	<i>Dokáže napsat srozumitelné, podrobné a syntakticky správně uspořádané a rozvinuté popisy a imaginativní texty v přesvědčivém, osobitém, přirozeném stylu vhodném pro čtenáře, kterému jsou určeny.</i>
B2	<i>Dokáže napsat srozumitelné a podrobné popisy skutečných nebo smyšlených událostí a zážitků, přičemž vyjadřuje vztahy mezi myšlenkami v logicky uspořádaném souvislém textu a dodržuje ustálené konvence daného žánru.</i>
	<i>Dokáže napsat srozumitelné a podrobné popisy týkající se různých témat v oblasti jeho/jejího zájmu. Dokáže napsat recenzi filmu, knihy nebo hry.</i>
B1	<i>Dokáže napsat velmi jednoduše členěné a podrobné popisy týkající se různých témat v oblasti jeho/jejího zájmu. Dokáže popsat zážitek a vyličit své pocity a své reakce v jednoduchém souvislém textu. Dokáže napsat popis události, nedávného výletu, ať skutečného, či smyšleného. Dokáže vyprávět příběh.</i>
A2	<i>Dokáže v souvislých větách psát o běžných stránkách svého okolí, např. o různých lidech, místech a práci nebo zážitcích spojených se studiem. Dokáže napsat velmi krátké a jednoduché popisy událostí, osobních zážitků a toho, co dělal v minulosti.</i>
	<i>Dokáže napsat sled jednoduchých frází a vět o své rodině, životních podmínkách, dosaženém vzdělání, o současném nebo nedávném zaměstnání. Dokáže napsat krátké a jednoduché smyšlené životopisy a jednoduché básně o lidech.</i>
A1	<i>Dokáže napsat jednoduché fráze a věty o sobě, smyšlených postavách, o tom, kde žijí a co dělají.</i>

	ZPRÁVY A POJEDNÁNÍ
C2	<i>Dokáže napsat jasné, plynulé a složité zprávy, články nebo pojednání, ve kterých se zabývá nějakým problémem nebo předkládá kritické hodnocení projektů nebo literárních děl. Dokáže použít vhodnou, efektivní logickou stavbu, a tak čtenáři pomáhá nalézt základní myšlenky.</i>
C1	<i>Dokáže napsat srozumitelnou, syntakticky správně vystavěnou stat' týkající se složitého tématu a zdůraznit sporné otázky. Dokáže dostatečně podrobně rozvést své názory a podpořit je dalšími argumenty, důvody a vhodnými příklady.</i>
B2	<i>Dokáže napsat pojednání nebo zprávy, které systematicky rozvíjejí argumentaci, patřičně zdůrazňují důležité myšlenky a dodávají potřebné detaily. Dokáže zhodnotit různé nápady týkající se problému nebo jeho řešení.</i>
	<i>Dokáže napsat pojednání nebo zprávu, které rozvíjejí argumentaci, uvádějí důvody pro a proti určitému názorovému stanovisku a vysvětlují výhody a nevýhody různých možností. Dokáže shrnout a skloubit informace a argumenty z velkého počtu různých zdrojů.</i>
B1	<i>Dokáže psát krátká jednoduchá pojednání týkající se témat, která ho/ji zajímají. Dokáže s jistotou dávkou sebedůvěry shrnout nashromážděné faktografické informace týkající se běžných i méně běžných záležitostí v rámci jeho/jejího oboru, napsat o nich zprávu a vyjádřit o nich svůj názor.</i>
	<i>Dokáže napsat velmi krátké zprávy ve standardizované konvenční formě, které sdělují běžné faktografické informace a zdůvodňují určité činnosti.</i>
A2	<i>Deskriptor není k dispozici.</i>
A1	<i>Deskriptor není k dispozici.</i>

Uživatelé Rámce mohou zvážit a, kde je to vhodné, uvést:

- * *na jaké činnosti spojené s psaním je třeba studenta připravit a za jakými účely se bude student do těchto činností zapojoovat.*

4.4.1.3 Strategie produkce zahrnují schopnost mobilizovat vnitřní zdroje a přitom udržet v rovnováze různé kompetence v tom smyslu, že se využijí silné stránky a potlačují ty slabší tak, aby dostupný potenciál odpovídal danému charakteru úlohy. Aktivují se vnitřní zdroje, které zřejmě zahrnují vědomou přípravu (*nacvičování*), zvažují účinek různých stylů, různou stavbou projevu a formulací (*ohled na publikum*) a umožní v případě zjištěného nedostatku něco si vyhledat nebo požádat o pomoc (*nalezení zdrojů*). V případě, že uživatel nemobilizuje nebo nenalezne odpovídající zdroje, může se spokojit se skromnější verzí úlohy – např. může místo dopisu napsat pohlednici. Avšak v případě, že nalezne příslušnou pomoc, může zvolit opačný postup a zvolit úlohu obtížnější (*přizpůsobení úlohy*). Podobně pro nedostatek zdrojů může být student/uživatel přinucen přizpůsobit to, co by chtěl vyjádřit, omezeným jazykovým prostředkům, kterými vládne. A naopak dodatečná jazyková pomoc, které se mu může dostat třeba během přepracovávání pracovní verze, ho může dovést k ambicióznějšímu vyjádření a formulaci myšlenek (*přizpůsobení sdělení*).

Způsoby snižování cílů tak, aby odpovídaly zdrojům, které umožňují dosažení úspěchu v omezenější oblasti, jsou popsány jako „úhybné“ strategie (*strategie, jak se vyhnout sdělení*); zvyšování nároků a nalézání způsobů, jak se s obtížemi vyrovnat, jsou popsány jako *strategie úspěchu*. Při aplikaci strategií úspěchu se uživatel jazyka staví pozitivně k prostředkům, kterými disponuje: pomocí jednoduchého jazyka se vyjadřuje přibližně a obecně, užívá parafrázi nebo popisuje to, co chce říct, z různých stran, dokonce převádí do cizího jazyka výrazy z mateřštiny (*kompensování*). Používá snadno přístupné předem naučené fráze, kterými si je jist – tzv. „ostrůvky jistoty“, aby si vytvořil odrazové můstky v nových situacích či při vyjadřování pojmů, které jsou pro něho nové (*stavění na předchozích znalostech*), nebo se prostě pokusí vyjádřit se pomocí toho, co si zhruba pamatuje a o čem si myslí, že by to tak mohlo fungovat (*pokusné řešení*). Ať si uživatel uvědomuje či ne, že kompenzuje, že „bruslí na tenkém ledě“ nebo formuluje velmi pokusně, zpětná vazba ve formě výrazu obličeje, gesta nebo následných kroků v rozhovoru mu umožňují, aby monitoroval úspěšnost komunikace (*monitorování úspěšnosti*). Kromě toho, hlavně u činností, které nemají interaktivní povahu (např. *při prezentaci, psaní zprávy*), může uživatel jazyka vědomě monitorovat jazykovou i komunikativní stránku projevu, všimnout si přeřeknutí a svých „oblíbených“ chyb a opravovat je (*autokorekce*).

- Plánování: nacvičování;
                          nalezení zdrojů;
                          ohled na publikum;
                          přizpůsobení úlohy;
                          přizpůsobení sdělení.
- Provedení: kompensování;
                          stavění na předchozích znalostech;
                          pokusné řešení.
- Hodnocení: monitorování úspěšnosti.
- Přereformulování: autokorekce.

Společný evropský referenční rámec pro jazyky

Modelové stupnice jsou uvedeny pro:

- plánování;
- kompenzování;
- monitorování a přeformulování.

	PLÁNOVÁNÍ
C2	<i>viz B2</i>
C1	<i>viz B2</i>
B2	<i>Dokáže si dopředu naplánovat, co je třeba říct a jak to říct, přičemž zvažuje účinek na posluchače.</i>
B1	<i>Dokáže si nacvičit a vyzkoušet nové kombinace a výrazy a je vstřícný/á zpětné vazbě.</i> <i>Dokáže přijít na to, jakým způsobem vyjádřit hlavní myšlenky toho, co chce sdělit. Využije jakékoli dostupné zdroje a omezí své sdělení v závislosti na vyjadřovacích prostředcích, které si dokáže vybavit nebo vyhledat.</i>
A2	<i>Dokáže si vybavit a zopakovat odpovídající sadu frází ze svého pamětního repertoáru.</i>
A1	<i>Deskriptor není k dispozici.</i>

	KOMPENZOVÁNÍ
C2	<i>Dokáže nahradit slovo, které si nemůže vybavit, významovým ekvivalentem tak snadno, že je to sotva postřehnutelné.</i>
C1	<i>viz B2+</i>
B2	<i>Dokáže užít opisů a parafrází, aby zakryl(a) mezery ve své slovní zásobě a gramatice.</i>
B1	<i>Dokáže definovat rysy něčeho konkrétního, pokud si nemůže vzpomenout na příslušné slovo. Dokáže vyjádřit určitý význam tím, že blíže vymezí slovo podobného významu (např. nákladní auto pro lidi = autobus).</i> <i>Dokáže jednoduchým slovem označit věc podobnou pojmu, který chce pojmenovat, a naznačí, že chce být „opraven“.</i> <i>Dokáže slovo z mateřského jazyka nahradit výrazem z jazyka cizího a očekává od posluchače, že naznačí, zda je to přípustné či ne.</i>
A2	<i>Dokáže užít nevhodné slovo ze svého repertoáru a gesty objasnit, co chce říct.</i> <i>Dokáže označit, co má na mysli tak, že na to ukáže (např. „Chci tohle, prosím.“).</i>
A1	<i>Deskriptor není k dispozici.</i>

	MONITOROVÁNÍ A PŘEFORMULOVÁNÍ
C2	<i>Dokáže se vrátit zpět a přeformulovat svou výpověď, aby se vyhnul(a) obtížnému místu, tak snadno, že to partner stěží postřehne.</i>
C1	<i>Dokáže se vrátit zpět, když narazí na problém, a přeformulovat svoji výpověď, aniž by úplně přerušil(a) tok řeči.</i>
B2	<i>Dokáže opravit přerušování a chyby, pokud si je uvědomí nebo pokud by vedly k nedorozumění. Dokáže zaregistrovat „své typické chyby“ a vědomě je ve své řeči monitorovat.</i>
B1	<i>Dokáže napravit nedorozumění, které způsobilo špatné užití slovesného času nebo výrazu, pokud partner naznačí, že nerozumí.</i>
	<i>Dokáže požádat o ujištění, že tvar, který užil(a), je správný. Dokáže začít znovu a užít jinou taktiku v případě, že dojde k přerušení komunikace.</i>
A2	<i>Deskriptor není k dispozici.</i>
A1	<i>Deskriptor není k dispozici.</i>

4.4.2 Činnosti a strategie spojené s recepcí

zahrnují činnosti týkající se poslechu a čtení s porozuměním.

4.4.2.1 Při činnostech spojených se **sluchovou recepcí** (s **poslechem**) uživatel jazyka přijímá a zpracovává mluvené informace, které pocházejí od jednoho nebo více mluvčích. Tyto poslechové činnosti zahrnují:

- poslech veřejných hlášení (informace, pokyny, varování atd.);
- poslech médií (rozhlasu, televize, nahrávek, filmů);
- poslech v roli účastníka, který je součástí živého publika (v divadle, na veřejných schůzích a přednáškách, zábavných akcích atd.);
- nahodilé vyslechnutí rozhovorů atd.

V každém z těchto případů může uživatel poslouchat proto, aby:

- pochopil jádro věci;
- zachytil jednotlivé specifické informace;
- dopodrobna všemu porozuměl;
- aby pochopil hlubší (nevyřčené) souvislosti atd.

Modelové stupnice jsou uvedeny pro:

- poslech s porozuměním (všeobecná stupnice);
- porozumění interakci mezi rodilými mluvčími;
- poslech v živém publiku;
- poslech hlášení a pokynů;
- poslech médií a nahrávek.

Společný evropský referenční rámec pro jazyky

	POSLECH S POROZUMĚNÍM – VŠEOBECNÁ STUPNICE
C2	<i>Bez potíží rozumí jakémukoli druhu mluveného projevu, živého nebo vysílaného, pronášeného v rychlém tempu rodilého mluvčího.</i>
C1	<i>Rozumí natolik, že dokáže sledovat delší promluvu na abstraktní a složité témata, která se netýkají jeho/jejího oboru, ačkoli občas může potřebovat potvrzení podrobností, zejména pokud jde o méně běžnou variantu výslovnosti. Dokáže rozpoznat širokou škálu idiomatických a hovorových výrazů a postřehnout stylistické posuny. Dovede sledovat dlouhý ústní projev, i když nemá jasnou strukturu a vztahy jsou vyjádřeny pouze v náznacích.</i>
B2	<i>Rozumí spisovné řeči, živé nebo vysílané, jak na známá, tak méně známá témata, se kterými se běžně setkává v osobním, společenském, akademickém nebo profesním životě. Jeho/její schopnost porozumět ovlivňuje pouze značný hluk v okolí, nesprávná stavba vyslechnutého projevu a/nebo užití idiomatických výrazů.</i> <i>Dokáže porozumět hlavním myšlenkám propozičně i jazykově složité řeči týkající se jak konkrétních, tak abstraktních témat ve spisovném jazyce, včetně odborných diskusí ve svém oboru. Dokáže rozumět delší promluvě a složité argumentaci, pokud jde o téma, které dostatečně zná, a pokud je postup přednášky výrazně signalizován explicitními prostředky.</i>
B1	<i>Dokáže porozumět nekomplikovaným faktografickým informacím týkajícím se věci každodenního života a zaměstnání, rozpozná jak obecná sdělení, tak specifické podrobnosti za předpokladu, že jde o zřetelnou výslovnost a všeobecně známý přízvuk.</i> <i>Dokáže porozumět hlavním myšlenkám vysloveným spisovným jazykem o běžných tématech, se kterými se setkává v práci, ve škole, ve volném čase atd., a to včetně krátkých vyprávění.</i>
A2	<i>Dokáže porozumět natolik, aby vyhověl(a) konkrétním potřebám, za předpokladu, že jde o jasně formulovanou pomalou řeč.</i> <i>Rozumí frázím a výrazům, které se vztahují k nejnaléhavějším potřebám (např. základní osobní a rodinné informace, nakupování, místopis, zaměstnání), pokud jsou vysloveny pomalu a zřetelně.</i>
A1	<i>Dokáže sledovat řeč, která je zřetelná, pečlivě vyslovovaná, s dlouhými pomlkami, aby mohl(a) pochopit význam.</i>

	POROZUMĚNÍ INTERAKCI MEZI RODILÝMI MLUVČÍMI
C2	<i>viz C1</i>
C1	<i>Snadno sleduje složité interakce mezi účastníky skupinové diskuse a debaty, dokonce i pokud se týkají abstraktních, složitých a ne zcela běžných témat.</i>
B2	<i>Dokáže sledovat živý rozhovor mezi rodilými mluvčími.</i> <i>S určitým úsilím dokáže pochytit většinu toho, co se kolem něj říká, ale může mu/jí připadat obtížné účastnit se aktivně diskuse s několika rodilými mluvčími, kteří žádným způsobem svoje vyjadřování nepřizpůsobují.</i>
B1	<i>Obvykle dokáže sledovat hlavní myšlenky delší diskuse, které je svědkem, za předpokladu, že řeč je spisovná a zřetelná.</i>
A2	<i>Obvykle dokáže rozpoznat téma diskuse, které je svědkem, pokud je vedena v pomalé, jasně artikulované řeči.</i>
A1	<i>Deskriptor není k dispozici.</i>

	POSLECH V ŽIVÉM PUBLIKU
C2	<i>Dokáže sledovat s porozuměním odborné přednášky a prezentace, ve kterých je vysoký stupeň hovorových a regionálních výrazů nebo méně běžné terminologie.</i>
C1	<i>Poměrně snadno dokáže sledovat s porozuměním většinu přednášek, diskusí a debat.</i>
B2	<i>Dokáže sledovat s porozuměním podstatné body formálních a méně formálních přednášek, zpráv a jiných forem akademických a profesních prezentací, které jsou propozičně a jazykově složité.</i>
B1	<i>Dokáže sledovat s porozuměním přednášku ve svém oboru, pokud jde o známé téma a prezentace je velmi jednoduše členěná a jasně uspořádaná.</i>
	<i>Dokáže sledovat s porozuměním hlavní linii krátké jednoduše členěné přednášky na známá témata, pokud je přednesena zřetelně a ve spisovném jazyce.</i>
A2	<i>Deskriptor není k dispozici.</i>
A1	<i>Deskriptor není k dispozici.</i>

	POSLECH HLÁŠENÍ A POKYNŮ
C2	<i>viz C1</i>
C1	<i>Dokáže získat konkrétní informace z veřejných hlášení, navzdory jejich špatné slyšitelnosti a akustickému zkreslení, např. na nádražích, sportovních stadionech atd. Rozumí složitým technickým informacím, jako jsou návody k obsluze různých zařízení, údaje o běžných výrobcích a službách.</i>
B2	<i>Rozumí hlášením a vzkazům týkajícím se konkrétních i abstraktních témat, pokud jsou pronášena normální rychlostí ve spisovném jazyce.</i>
B1	<i>Chápe jednoduché technické informace, jako je návod k obsluze předmětů každodenní potřeby. Dokáže porozumět podrobným orientačním pokynům.</i>
A2	<i>Dokáže zachytit hlavní body v krátkých, zřetelných a jednoduchých vzkazech či hlášeních. Rozumí jednoduchým pokynům, jak se dostat z bodu X do bodu Y pěšky nebo prostředky hromadné dopravy.</i>
A1	<i>Rozumí pokynům, které jsou mu/jí pomalu a s pečlivou výslovností sdělovány, a dokáže se řídit krátkými a jednoduchými orientačními pokyny.</i>

Společný evropský referenční rámec pro jazyky

	POSLECH MÉDIÍ A NAHRÁVEK
C2	<i>viz C1</i>
C1	<i>Rozumí širokému rejstříku nahraného i vysílaného materiálu, do určité míry i v nespisovném jazyce, a všímá si drobnějších detailů včetně slovně nevyjádřených postojů a vztahů mezi mluvčími.</i>
B2	<i>Rozumí nahrávkám ve variantě spisovného jazyka, se kterou se může setkat ve společenském, profesním nebo akademickém životě, a kromě informačního obsahu rozpozná také názory a postoje mluvčího.</i> <i>Rozumí většině rozhlasových dokumentárních pořadů a většině ostatního nahraného nebo vysílaného materiálu ve spisovném jazyce a rozpozná náladu a tón mluvčího.</i>
B1	<i>Rozumí informačnímu obsahu většiny nahraného nebo vysílaného materiálu týkající se témat osobního zájmu v jasně artikulovaném spisovném jazyce.</i> <i>Rozumí smyslu rozhlasového zpravodajství a jednoduchých nahrávek týkajících se běžných témat, pokud jsou vysloveny poměrně pomalu a zřetelně.</i>
A2	<i>Rozumí podstatným informacím v krátkých nahraných pasážích o každodenních záležitostech přednesených pomalu a zřetelně.</i>
A1	<i>Deskriptor není k dispozici.</i>

Uživatelé Rámce mohou zvážit a, kde je to vhodné, uvést:

- * pro jaké typy mluvených projevů by měl být student jako posluchač připraven;*
- za jakým účelem bude student těmto mluveným projevům naslouchat;*
- do jakého typu poslechu bude student zapojen.*

4.4.2.2 Při činnostech spojených se **zrakovou recepcí (čtením)** uživatel jako čtenář přijímá a zpracovává psané texty, které pocházejí od jednoho nebo více pisatelů. Příklady činností spojených se čtením zahrnují:

- čtení za účelem celkové orientace v textu;
- informativní čtení, např. užívání referenčních příruček;
- čtení a plnění pokynů;
- čtení pro zábavu.

Uživatel jazyka může číst proto, aby:

- pochopil jádro věci;
- získal specifické informace;
- dopodrobna všemu porozuměl;
- pochopil hlubší (nevyřčené) významy čteného atd.

Modelové stupnice jsou uvedeny pro:

- čtení s porozuměním (všeobecná stupnice);
- čtení korespondence;
- orientační čtení;
- čtení pro informaci a pro pochopení argumentace;
- čtení pokynů.

	ČTENÍ S POROZUMĚNÍM – VŠEOBECNÁ STUPNICE
C2	<i>Rozumí a kriticky interpretuje všechny formy písemného projevu včetně abstraktních textů náročných svou stavbou i jazykem, nebo velmi hovorových uměleckých i ostatních textů. Rozumí širokému rejstříku dlouhých a složitých textů, oceňuje jemné stylistické rozdíly a jak implicitní, tak explicitní významy textů.</i>
C1	<i>Rozumí podrobnostem v dlouhých a složitých textech, ať se vztahují k jeho/jejímu oboru či nikoli, za předpokladu, že má příležitost si znovu přečíst obtížné pasáže.</i>
B2	<i>Dokáže číst do značné míry samostatně, přičemž používá techniku a rychlost čtení odpovídající různým textům a účelům. Dobře se orientuje při výběru příručních materiálů. Má rozsáhlou funkční „čtecí“ slovní zásobu, ale může mít problémy s málo častými idiomatickými spojeními.</i>
B1	<i>Dokáže číst s porozuměním na uspokojivé úrovni nekomplikované faktografické texty vztahující se k tématům jeho/jejího oboru a zájmu.</i>
A2	<i>Rozumí krátkým, jednoduchým textům, které se týkají běžných konkrétních záležitostí a obsahují častou každodenní slovní zásobu nebo jazyk vztahující se k práci.</i> <i>Rozumí krátkým, jednoduchým textům obsahujícím nejčastěji užívanou slovní zásobu včetně internacionalismů, které existují v jeho/jejím mateřském jazyce.</i>
A1	<i>Rozumí jednoduchým frázím ve velmi krátkých, jednoduchých textech a dokáže vyhledat známá jména, slova a základní fráze a podle potřeby se ve čtení vracet zpět.</i>

	ČTENÍ KORESPONDENCE
C2	<i>viz C1</i>
C1	<i>Rozumí jakékoli korespondenci, pokud může čas od času nahlédnout do slovníku.</i>
B2	<i>Dokáže číst korespondenci, která se vztahuje k oblasti jeho/jejího zájmu, a pohotově chápe základní smysl textu.</i>
B1	<i>Rozumí natolik popisům událostí, pocitů a přání v osobních dopisech, že si může pravidelně dopisovat s přítelem.</i>
A2	<i>Rozumí základním typům standardních dopisů a faxů (obsahujícím žádosti o informace, objednávky, potvrzení atd.) týkajících se běžných témat.</i> <i>Rozumí krátkým, jednoduchým osobním dopisům.</i>
A1	<i>Rozumí krátkým, jednoduchým sdělením na pohlednicích.</i>

Společný evropský referenční rámec pro jazyky

	ORIENTAČNÍ ČTENÍ
C2	<i>viz B2</i>
C1	<i>viz B2</i>
B2	<i>Dokáže rychle přehlédnout dlouhý, složitý text a najít důležité podrobnosti. Dokáže rychle určit obsah a důležitost novinových zpráv, článků a hlášení týkajících se širokého okruhu profesních témat a umí se rozhodnout, zda má smysl je podrobněji prostudovat.</i>
B1	<i>Dokáže přehlédnout delší text, najít potřebné informace a shromáždit informace z různých částí textu nebo z různých textů, aby splnil určitou úlohu. Dokáže najít důležité informace v materiálech každodenního života, jakými jsou dopisy, brožury a krátké úřední dokumenty, a porozumět jim.</i>
A2	<i>Umí vyhledat konkrétní předvídatelné informace v jednoduchých každodenních materiálech, např. v inzerátech, prospektech, jídelních lístcích, bibliografiích a jízdních řádech. Dokáže vyhledat určitý druh informací v seznamech a požadovanou informaci z nich vybrat (např. najít službu nebo řemeslníka ve Zlatých stránkách). Dokáže pochopit obvyklá značení a nápisy na orientačních a informačních tabulích na veřejných místech, tj. na ulici, v restauraci, na vlakovém nádraží atd.; na pracovištích, kde se jedná o orientační tabule, pokyny, výstražné nápisy.</i>
A1	<i>Dokáže rozpoznat známá jména, slova a nejzákladnější fráze v jednoduchých nápisích týkajících se nejběžnějších každodenních situací.</i>

	ČTENÍ PRO INFORMACI A POCHOPENÍ ARGUMENTACE
C2	<i>viz C1</i>
C1	<i>Dokáže dopodrobna porozumět širokému okruhu dlouhých, složitých textů, se kterými se může setkat ve společenském, profesním nebo akademickém životě, a rozpoznat jemné významové odstíny postojů a vyřčených i nevyřčených názorů.</i>
B2	<i>Dokáže si najít informace, myšlenky a názory ve vysoce odborných zdrojích v rámci svého oboru. Dokáže porozumět odborným článkům mimo svůj obor za předpokladu, že občas může nahlédnout do slovníku, aby se utvrdil(a), že jeho/její pochopení termínů je správné. Dokáže porozumět článkům a zprávám zabývajícím se současnými problémy, v nichž autoři zaujímají konkrétní postoje či stanoviska.</i>
B1	<i>Dokáže rozpoznat hlavní závěry v jasně uspořádaných argumentativních textech. Dokáže rozpoznat linii argumentace ve zpracování prezentovaného problému, i když ne vždy do podrobností. Dokáže rozpoznat významné myšlenky v jednoduchých novinových článcích týkajících se běžných témat.</i>
A2	<i>Dokáže rozpoznat určité informace v jednodušších psaných materiálech, se kterými přichází do styku, jako jsou dopisy, brožury a krátké novinové články popisující události.</i>
A1	<i>Dokáže v hrubých rysech pochopit obsah jednoduššího informativního materiálu a krátkých jednoduchých popisů, zejména pokud má k dispozici také vizuální oporu.</i>

	ČTENÍ POKYŇŮ
C2	<i>viz C1</i>
C1	<i>Dokáže detailně porozumět dlouhým, složitým návodům týkajícím se nového zařízení nebo postupu bez ohledu na to, zda se vztahují k oblasti jeho/její specializace nebo ne, a to za předpokladu, že si může znovu přečíst obtížné pasáže.</i>
B2	<i>Dokáže porozumět dlouhým, složitým návodům ve svém oboru, včetně podrobností týkajících se podmínek a varování, a to za předpokladu, že si může znovu přečíst obtížné pasáže.</i>
B1	<i>Dokáže porozumět jasně napsaným, jednoduše formulovaným návodům týkajícím se nějakého zařízení.</i>
A2	<i>Dokáže porozumět směrnicím, například týkajícím se bezpečnosti, pokud jsou vyjádřeny jednoduchým jazykem.</i>
	<i>Dokáže porozumět jednoduchým návodům k přístrojům, se kterými se setkává v každodenním životě, např. u veřejného telefonu.</i>
A1	<i>Dokáže se řídit krátkými, jednoduše napsanými orientačními pokyny (např. jdi z bodu X do bodu Y).</i>

Uživatelé Rámce mohou zvážit a, kde je to vhodné, uvést:

- ** k jakým účelům bude student potřebovat nebo si bude přát užívat čtení s porozuměním;*
- ** jaké techniky čtení bude student potřebovat nebo si bude přát ovládat.*

4.4.2.3 V procesu *audiovizuální recepce* uživatel přijímá zároveň sluchový a vizuální vstup (input). Takové činnosti zahrnují:

- sledování textu, který je čten nahlas;
- sledování televize, videa, filmu s titulky;
- užívání nových technologií (multimediálních zařízení, CD-ROMů atd.).

Modelové stupnice jsou uvedeny pro sledování televize a filmu:

	SLEDOVÁNÍ TELEVIZE A FILMU
C2	<i>viz C1</i>
C1	<i>Dokáže sledovat s porozuměním filmy, ve kterých se do značné míry užívá slangu a idiomatických výrazů.</i>
B2	<i>Dokáže porozumět většině televizních zpráv a pořadů o současném dění. Dokáže porozumět dokumentárním pořadům, rozhovorům „naživo“, diskusním pořadům (a „talkshow“), hrám a většině filmů ve spisovném jazyce.</i>
B1	<i>Dokáže z velké části porozumět mnoha televizním programům, které se týkají témat ve sféře osobního zájmu, jakými jsou rozhovory, krátké přednášky a zpravodajství, pokud jsou předneseny relativně pomalu a jasně.</i>
	<i>Dokáže s porozuměním sledovat mnohé filmy, ve kterých obraz a děj přispívají do značné míry k pochopení příběhu a které obsahují jasný, nekomplikovaný jazyk. Dokáže zachytit hlavní myšlenky televizních programů týkajících se známých témat, pokud je tempo řeči poměrně pomalé a výslovnost jasná.</i>
A2	<i>Dokáže rozpoznat hlavní myšlenky televizních zpráv týkajících se událostí, nehod atd., pokud je komentář doprovázen obrazovým materiálem.</i>
	<i>Dokáže postřehnout změnu tématu u faktograficky zaměřených televizních zpráv a vytvořit si představu o základním obsahu.</i>
A1	<i>Deskriptor není k dispozici.</i>

4.4.2.4 Mezi **strategie spojené s recepcí** patří rozpoznávání kontextu a znalosti okolního světa, které jsou pro něj důležité, a souběžná aktivizace příslušných schémat. Tato schémata zase vyvolávají očekávání, že to, co bude následovat, bude mít určitou skladbu a obsah (*zasazení do rámce*). Jak se postupně recepční činnosti odvíjí, využívá se klíčových signálů z tohoto kontextu (jazykového a mimojazykového) i očekávání spojených s tímto kontextem. Tak se vytváří představa o významu, jenž je právě vyjadřován, a vytváří se hypotéza o komunikativním záměru promluvy. Během procesu postupného přibližování se zaplňují zjevné a možné mezery ve sdělení, aby se zpřesnila představa o významu a smyslu sdělení a o složkách, které jej tvoří (*dedukce*). Mezery vyplňované pomocí deduktivních technik mohou být způsobeny jazykovými nedostatky, špatnou kvalitou příjmu, nedostatečnou aktivací asociovaných vědomostí nebo mohou být způsobeny skutečností, že mluvčí/pisatel mylně předpokládá u posluchače obeznámenost s danou problematikou, že se vyjadřuje výrazně nebo příliš zdrženlivě, nebo mohou být způsobeny fonetickou redukcí na straně mluvčího či výpustkami na straně pisatele. Prostřednictvím klíčových signálů přicházejících z vlastního textu i z kontextu se prověřuje životaschopnost takto vznikajícího modelu, aby se zjistilo, zda zapadá do aktivovaného schématu, tj. způsobu, jak si člověk danou situaci vykládá (*testování hypotézy*). Zjištěný nesoulad vede k návratu k prvnímu kroku (*zasazení do rámce*) a hledá se alternativní schéma, které by lépe vysvětlilo nově přicházející klíčové signály (*přepracování hypotézy*).

- Plánování: zasazování do rámce (vybírání se okruh vnitřní reprezentace světa, aktivují se schémata, vytvářejí se očekávání).
- Provedení: rozpoznávají se klíčové signály a na jejich základě se vyvozuje význam.
- Hodnocení: testují se hypotézy: klíčové signály se přiřazují ke schématům.
- Pokusy o vhodnější formulaci: přepracovávají se hypotézy.

Modelová stupnice je uvedena pro:

	ROZPOZNÁVÁNÍ KLÍČOVÝCH SIGNÁLŮ A VYVOZOVÁNÍ VÝZNAMU (mluvený a psaný jazyk)
C2	<i>viz C1</i>
C1	<i>Dovedně využívá kontextových, gramatických a lexikálních signálů k vyvození postojů, nálad a záměrů a k předvídání toho, co bude následovat.</i>
B2	<i>Dokáže využít různých strategií, včetně vytváření sledu hlavních myšlenek, ověřování správnosti porozumění za pomoci kontextových prostředků, aby porozuměl(a).</i>
B1	<i>Rozpozná neznámá slova v kontextu, pokud jde o témata vztahující se k jeho/jejímu oboru a jeho/jejím zájmům. Dokáže odhadnout význam řídce se vyskytujících neznámých slov z kontextových souvislostí a vyvodit význam věty, pokud je mu/jí diskutované téma známé.</i>
A2	<i>Dokáže využít celkového pochopení významu krátkých textů a výpovědí týkajících se všedních témat konkrétní povahy k odvození pravděpodobného významu neznámých slov z kontextu.</i>
A1	<i>Deskriptor není k dispozici.</i>

4.4.3 Interaktivní činnosti a strategie

4.4.3.1 Ústní interakce

Při interaktivních činnostech se uživatel jazyka střídá v roli mluvčího a posluchače s jedním nebo více partnery v promluvě a společně se snaží dospět ke shodnému pojetí významu, přičemž se řídí principem kooperace, a vytvářejí promluvu ve formě rozhovoru.

V průběhu interakce jsou soustavně využívány strategie spojené s recepcí a produkcí jazyka. Dále se také uplatňují skupiny kognitivních a kolaborativních strategií (kterým se rovněž říká strategie jazykové promluvy – „discourse strategies“ a strategie kooperace), které se vztahují ke zvládnutí kooperace a interakce. Jde o střídání se partnerů v promluvě, předávání slova, zformulování problému a stanovení přístupu, navržení a zhodnocení řešení, zopakování a shrnutí toho, k čemu se dospělo, jednání v roli zprostředkovatele v průběhu sporu atd.

Příklady interaktivních činností zahrnují:

- jednání, vyjednávání;
- běžný rozhovor;
- neformální diskusi;
- formální diskusi;
- debatu;
- pohovor;
- vyjednávání o shodném pojetí významu;
- společné plánování;
- spolupráci zaměřenou na dosažení praktického cíle.

Modelové stupnice jsou uvedeny pro:

- ústní interakci – všeobecná stupnice;
- porozumění rodilému mluvčímu jako partneru v komunikaci;
- rozhovor, konverzaci;
- neformální diskusi (s přáteli);
- formální diskusi a schůzi;
- spolupráci zaměřenou na dosažení cíle;
- vyjednávání s cílem získat zboží a služby;
- výměnu informací;
- pohovor (interview) v roli dotazovatele a dotazovaného.

Společný evropský referenční rámec pro jazyky

	ÚSTNÍ INTERAKCE – VŠEOBECNÁ STUPNICE
C2	<i>Dobře ovládá idiomatické a hovorové výrazy a uvědomuje si roviny konotačního významu. Dokáže přesně sdělovat jemnější významové odstíny, přičemž poměrně přesně využívá široký rejstřík prostředků blíže modifikujících význam. Narazí-li při vyjadřování na nějaký problém, dokáže svou výpověď přeformulovat tak snadno, že to partner sotva postřehne.</i>
C1	<i>Dokáže se vyjádřit plynule a pohotově, téměř bez námahy. Dobře ovládá široký repertoár slovní zásoby, což mu/jí umožňuje, aby výrazy, které mu/jí chybí, nahradil(a) opisy. Není zřejmé, že by někdy nemohl(a) najít vhodné slovo nebo se některým výrazům snažil(a) vyhnout. Pouze pojmově náročné téma může bránit přirozenému a plynulému toku jazyka.</i>
B2	<i>Dokáže jazyk užívat plynule, přesně a účinně a vyjadřovat se v rámci širokého okruhu všeobecných, akademických, profesních nebo zábavních témat a jasně označovat vztahy mezi myšlenkami. Dokáže komunikovat spontánně a gramaticky správně, aniž by zjevně musel(a) omezovat rozsah toho, co chce říct, a volí rovinu formálnosti odpovídající daným okolnostem.</i> <i>Dokáže se účastnit rozhovoru natolik plynule a spontánně, že může vést běžný rozhovor s rodilými mluvčími a udržovat s nimi vztahy, aniž by to některého z účastníků komunikace stálo nepřiměřené úsilí. Dokáže naznačit, jakou důležitost přikládá událostem a zážitkům, jasně vysvětlit a obhájit názory za pomoci vhodných argumentů.</i>
B1	<i>Dokáže s jistotou a mírou sebedůvěry komunikovat o rutinních i méně rutinních záležitostech, které se vztahují k jeho/jejím zájmům a profesní sféře. Dokáže získat a předat, ověřit a potvrdit si informace, zvládnout méně běžné situace a vysvětlit, proč něco představuje problém. Dokáže vyjádřit své myšlenky týkající se abstraktních a kulturních témat, jakými jsou filmy, knihy, hudba atd.</i> <i>Dokáže využít široký rejstřík jednoduchého jazyka, aby si poradil(a) s většinou situací, které mohou nastat při cestování. Dokáže se bez přípravy zapojit do hovoru o tématech, která mu/jí jsou známá, vyjádřit osobní názory a vyměňovat informace týkající se témat, která jsou známá, týkají se osobních zájmů, nebo každodenního života (např. rodiny, koníčků, cestování a aktuálních událostí).</i>
A2	<i>Dokáže se poměrně snadno zapojit do interakce v situacích, které mají jasnou strukturu, a do krátkých rozhovorů za předpokladu, že mu/jí druhá strana pomůže v případě nutnosti. Zvládne jednoduché, rutinní výměny bez nadměrného úsilí, dokáže klást otázky a odpovídat na ně, vyměňovat si názory a informace týkající se běžných témat v předvídatelných každodenních situacích.</i>
A1	<i>Umí komunikovat v jednoduchých běžných situacích vyžadujících jednoduchou, přímou výměnu informací o běžných rutinních záležitostech, které se týkají práce a volného času. Zvládne velmi krátkou společenskou konverzaci, ale zřídka je schopen porozumět natolik, aby konverzaci sám(a) udržel(a) v chodu.</i> <i>Umí se jednoduchým způsobem domluvit, ale při komunikaci zcela závisí na opakování v pomalejším tempu, přeformulování a upřesněních. Umí klást jednoduché otázky a na podobné otázky odpovídat, inicializovat jednoduchá sdělení nebo na ně reagovat, pokud se týkají jeho/jejích základních potřeb, nebo jde-li o věci, jež jsou mu/jí důvěrně známy.</i>

	POROZUMĚNÍ RODILÉMU MLUVČÍMU JAKO PARTNERU V KOMUNIKACI
C2	<i>Dokáže porozumět každému rodilému mluvčímu, i když jde o abstraktní a složitá témata odborné povahy mimo jeho/její obor za předpokladu, že má možnost zvyknout si na nespisovnou výslovnost nebo variantu jazyka (dialekt).</i>
C1	<i>Dokáže do detailu porozumět ústnímu projevu týkajícímu se abstraktních a složitých témat odborné povahy mimo jeho/její vlastní obor, ačkoli občas musí požádat o upřesnění podrobností, zejména pokud má mluvčí méně obvyklou výslovnost.</i>
B2	<i>Dokáže dopodrobna porozumět všemu, co se mu/jí říká ve spisovném mluveném jazyce, a to i v hlučném prostředí.</i>
B1	<i>Dokáže v rozhovoru na každodenní témata sledovat zřetelně artikulovaný ústní projev, který je mu/jí adresován, ačkoli občas bude muset požádat o zopakování určitých slov a frází.</i>
A2	<i>Rozumí natolik, aby zvládl jednoduché rutinní výměny bez nadměrného úsilí.</i> <i>Ve většině případů rozumí jasně artikulovanému spisovnému jazyku, který je mu/jí adresován a který se týká běžných záležitostí, pokud může občas požádat o zopakování nebo přeformulování.</i> <i>Rozumí tomu, co mluvčí přímo jemu/jí říká zřetelně a pomalu v rámci jednoduchého rozhovoru na každodenní témata. Porozumění mu/jí může být usnadněno, pokud se mu/jí mluvčí opravdu snaží pomoci.</i>
A1	<i>Dokáže porozumět každodenním výrazům, jejichž cílem je uspokojit základní potřeby konkrétního rázu, pokud chápavý mluvčí hovoří přímo k němu/ní s jasnou výslovností, pomalu a podle potřeby opakuje patřičné části promluvy.</i> <i>Dokáže pochopit dotazy a pokyny, které jsou mu/jí adresovány a jsou vysloveny pečlivě a pomalu, a dokáže se řídit jednoduchými orientačními pokyny.</i>

Společný evropský referenční rámec pro jazyky

	ROZHOVOR, KONVERZACE
C2	<i>Dokáže se účastnit konverzace bez obtíží, vhodným způsobem a bez jakýchkoliv jazykových omezení ve všech sférách společenského a osobního života.</i>
C1	<i>Užívá jazyka pružně a účinně ke společenským účelům, včetně vyjádření emocí, narážek a vtipu.</i>
B2	<i>Dokáže se jako aktivní účastník zapojit do delších rozhovorů týkajících se většiny všeobecných témat, a to i v hlučném prostředí. Dokáže udržet kontakt s rodilými mluvčími, aniž by je nechtěně pobavil(a) nebo podráždil(a), nebo aniž by od nich vyžadoval(a), aby se chovali jinak, než by se chovali ve styku s jiným rodilým mluvčím. Dokáže vyjádřit různou míru emocí a zdůraznit, v čem jsou pro něj/ni události a zážitky z osobního hlediska důležité.</i>
B1	<i>Dokáže se bez přípravy zapojit do rozhovorů týkajících se známých témat. Dokáže sledovat v rozhovoru na každodenní témata zřetelně artikulovaný ústní projev, který je mu/jí adresován, ačkoli bude občas muset požádat o zopakování určitých slov a frází. Dokáže setrvat v rozhovoru nebo diskusi, ale občas mu/jí možná bude špatně rozumět, když se bude snažit vyjádřit přesně to, co má na mysli. Dokáže vyjádřit pocity, jako jsou překvapení, štěstí, smutek, zájem a lhostejnost a na podobné pocity reagovat.</i>
A2	<i>Dokáže navázat společenský kontakt: přivítat se, rozloučit se, představit se a vyjádřit poděkování. Obvykle dokáže porozumět zřetelně artikulovanému spisovnému ústnímu projevu, který je mu/jí přímo adresován a který se týká známých skutečností, pokud může občas požádat o zopakování nebo přeformulování. Dokáže se účastnit krátkých rozhovorů v obvyklých kontextech, které se týkají jeho/jejích zájmů. Dokáže jednoduše vyjádřit, jak se cítí, a vyjádřit poděkování. Zvládne velmi krátké společenské výměny, ale zřídka je schopen porozumět natolik, aby sám udržel konverzaci v chodu, ačkoli mu/jí může k porozumění pomoci mluvčí, který se o to bude opravdu snažit. Dokáže užívat jednoduché všední zdvořilostní obraty pro přivítání a oslovení. Dokáže formulovat pozvání a na pozvání reagovat, činit návrhy a omlouvat se. Dokáže vyjádřit, co se mu/jí líbí a co ne.</i>
A1	<i>Dokáže se představit a použít základní pozdravy a výrazy pro loučení. Dokáže se zeptat, jak se lidem daří, a reagovat na novinky. Dokáže porozumět každodenním výrazům, jejichž cílem je uspokojit základní potřeby konkrétního rázu, pokud chápavý mluvčí hovoří mluví přímo k němu/ní, vyslovuje pomalu a zřetelně a výrazy opakuje.</i>

	NEFORMÁLNÍ DISKUSE (S PŘÁTELI)
C2	<i>viz C1</i>
C1	<i>Dokáže snadno porozumět složité interakci probíhající mezi účastníky skupinové diskuse a přispívat k ní, i když se jedná o abstraktní, složitá, méně známá témata.</i>
B2	<i>Dokáže sledovat živou diskusi mezi rodilými mluvčími.</i> <i>Umí přesně vyjádřit své myšlenky a názory, přesvědčivě pronášet složitou argumentaci a podobně na ni také reagovat.</i> <i>Dokáže se aktivně zapojit do neformální diskuse ve známých kontextech, zhodnotit ji, jasně vyložit svůj názor, zhodnotit alternativní návrh, formulovat hypotézy a na hypotézy reagovat.</i> <i>Dokáže při vynaložení určitého úsilí zachytit většinu toho, co se kolem něj v diskusi říká, ale může mu/jí připadat příliš obtížné účastnit se efektivně diskuse s několika rodilými mluvčími, kteří svou mluvu nijak nepřizpůsobují.</i> <i>Dokáže v diskusi vysvětlit a obhájit své názory za pomoci vhodných vysvětlení, důvodů a poznámek.</i>
B1	<i>Dokáže porozumět většině z toho, co se kolem něj/ní říká a co se týká všeobecných témat, pokud se partneři v komunikaci vyhnou přílišnému užívání idiomatického jazyka a mluví zřetelně.</i> <i>Dokáže vyjádřit své myšlenky týkající se abstraktních nebo kulturních témat, jakými jsou hudba a film. Umí vysvětlit, proč je něco problematické.</i> <i>Dokáže stručně komentovat názory druhých.</i> <i>Dokáže srovnávat různé alternativy, prodiskutovat, co se má dělat, kam se má jít, kdo nebo co se má vybrat atd.</i> <i>Dokáže obvykle porozumět hlavním myšlenkám neformální diskuse s přáteli, pokud mluví zřetelně a spisovným jazykem.</i> <i>Dokáže sdělovat osobní názory a ptát se na podobné názory v diskusi týkající se témat v okruhu jeho/jejího zájmu.</i> <i>Dokáže vysvětlit své názory a reakce na řešení problémů nebo otázek praktického rázu týkajících se toho, kam se má jít, co se má dělat, jak se má zorganizovat daná událost (např. výlet).</i> <i>Dokáže zdvořilým způsobem vyjádřit své přesvědčení, názor, souhlas či nesouhlas.</i>
A2	<i>Dokáže ve většině případů rozpoznat námět diskuse probíhající kolem něj/ní, pokud je řeč pomalá a zřetelná.</i> <i>Dokáže diskutovat o tom, co se bude dělat večer, o víkendu.</i> <i>Dokáže činit návrhy a reagovat na ně.</i> <i>Dokáže souhlasit i nesouhlasit s ostatními.</i> <i>Dokáže jednoduchým způsobem diskutovat o otázkách praktického rázu, pokud je oslovován zřetelně, pomalu a přímo.</i> <i>Dokáže diskutovat o tom, co se bude dělat, kam se půjde, a domluvit se na setkání.</i>
A1	<i>Deskriptor není k dispozici.</i>

Společný evropský referenční rámec pro jazyky

	FORMÁLNÍ DISKUSE A SCHŮZE
C2	<i>Dokáže obhájit své stanovisko ve formální diskusi složitých problémů, předložit srozumitelnou a přesvědčivou argumentaci, aniž by byl ve srovnání s rodilým mluvčím v nevýhodě.</i>
C1	<i>Dokáže se snadno účastnit debaty, i když se týká abstraktních, složitých a neznámých témat.</i>
	<i>Dokáže přesvědčivě obhajovat svou formální pozici, odpovídat na dotazy a komentáře a v rámci složité polemiky plynule, spontánně a vhodně reagovat.</i>
B2	<i>Dokáže se zapojit do živé diskuse a rozpoznat přesně důvody pro a proti určitým názorům.</i> <i>Dokáže přesně vyjádřit své myšlenky a názory, přesvědčivě předkládat rozvinutou argumentaci a na podobnou argumentaci reagovat.</i>
	<i>Dokáže se aktivně zapojit do rutinních i méně rutinních formálních diskusí.</i> <i>Dokáže porozumět diskusi týkající se záležitostí spojených s jeho/jejím oborem a dopodrobna pochopit, které myšlenky mluvčí zdůrazňuje.</i> <i>Dokáže přispět svými názory, vysvětlit a obhájit je, zhodnotit alternativní návrhy, formulovat hypotézy a na hypotézy reagovat.</i>
B1	<i>Dokáže porozumět většině z toho, o čem je řeč v rámci jeho/jejího oboru, pokud se partneři v komunikaci vyhnou velmi idiomatičkému vyjadřování a zřetelně vyslovují.</i> <i>Dokáže jasně vyložit svůj názor, ale zapojení do debaty je pro něj/ní problematické.</i> <i>Dokáže se zapojit do běžné formální diskuse týkající se známého tématu, která je vedena ve srozumitelném spisovném jazyce a ve které jde o výměnu faktografických informací, přijímání pokynů nebo o řešení problémů praktického rázu.</i>
A2	<i>Dokáže ve většině případů postřehnout změny tématu ve formální diskusi vztahující se k jeho/jejímu oboru, která probíhá v pomalé, jasně artikulované řeči.</i> <i>Dokáže se podělit o důležité informace a vyjádřit svůj názor na problémy praktického rázu, pokud je osloven přímo, za předpokladu, že se mu/jí pomůže s některými formulacemi a že v případě nutnosti může požádat o zopakování hlavních myšlenek.</i>
	<i>Dokáže vyjádřit, co si o věcech myslí, když je přímo osloven na formální schůzi, za předpokladu, že v případě nutnosti může požádat o zopakování hlavních myšlenek.</i>
A1	<i>Deskriptor není k dispozici.</i>

Poznámka: Deskriptory na této stupnici ještě nebyly empiricky ověřeny.

	SPOLUPRÁCE ZAMĚŘENÁ NA DOSAŽENÍ CÍLE (např. oprava auta, prodiskutování dokumentu, organizace nějaké akce)
C2	<i>viz B2</i>
C1	<i>viz B2</i>
B2	<i>Spolehlivě rozumí pokynům do všech podrobností. Dokáže přispět k rychlému průběhu práce tím, že přizve ostatní, aby se zapojili, řekli, co si myslí atd. Dokáže jasně vysvětlit danou věc nebo nastínit problém, uvažovat o možných příčinách nebo následcích a zvažovat výhody a nevýhody různých přístupů.</i>
B1	<i>Dokáže porozumět tomu, co se říká, ačkoli občas asi bude muset požádat o zopakování nebo objasnění, když ostatní mluví rychle nebo dlouho. Dokáže vysvětlit, proč je něco problematické, diskutovat o dalším postupu, srovnat a posoudit alternativní řešení. Dokáže stručně posoudit názory ostatních.</i>
	<i>Dokáže ve většině případů porozumět tomu, o čem se mluví, a pokud je to nutné, dokáže zopakovat, co již někdo řekl, aby se ujistil(a), že si vzájemně rozumí. Pokud jde o možná řešení nebo o další postup práce, dokáže vyjádřit své názory a reakce tak, že mu/jí ostatní rozumí, a dokládá je stručnými důvody a vysvětlením. Dokáže ostatní vyzvat, aby vyjádřili svůj názor týkající se dalšího postupu.</i>
A2	<i>Rozumí natolik, aby zvládl jednoduché, rutinní úlohy bez nadměrného úsilí, a dokáže velmi jednoduše požádat o zopakování, když nerozumí. Dokáže prodiskutovat další postup a přitom činit návrhy a na podobné návrhy reagovat, požadovat a dávat pokyny.</i>
	<i>Dokáže naznačit, čemu rozumí, a pokud se mluvíci bude opravdu snažit, může mu/jí pomoci s porozuměním toho, co je zapotřebí. Dokáže komunikovat v rámci jednoduchých a rutinních úloh a pomocí jednoduchých frází dokáže požádat o různé věci nebo je poskytnout, získat jednoduché informace a diskutovat o dalším postupu.</i>
A1	<i>Rozumí otázkám a pokynům, které mu/jí jsou adresovány velmi zřetelně a pomalu, a dokáže se řídit krátkými a jednoduchými orientačními pokyny. Dokáže požádat o různé věci a poskytnout je ostatním.</i>

Společný evropský referenční rámec pro jazyky

	VYJEDNÁVÁNÍ ZA ÚČELEM ZÍSKÁNÍ ZBOŽÍ A SLUŽEB
C2	<i>viz B2</i>
C1	<i>viz B2</i>
B2	<i>Dokáže se jazykově vyrovnat se situací, kdy musí projednat řešení sporu, např. jde-li o pokutu, finanční zodpovědnost za škodu v bytě a vinu za nehodu.</i> <i>Dokáže v hlavních bodech uvést důvody k odškodnění, přičemž využívá přesvědčivých jazykových prostředků, aby se domohl(a) zadostiučinění, a jasně vysvětlí meze ústupků, které je připraven(a) učinit.</i> <i>Dokáže objasnit problém, který nastal, a vysvětlit, že dodavatel/zákazník musí učinit ústupek.</i>
B1	<i>Dokáže vyřídit většinu záležitostí, které mohou nastat při cestování, zajišťování cesty nebo ubytování nebo při jednání s úřady během pobytu v cizině.</i> <i>Dokáže se vyrovnat s méně běžnými situacemi v obchodech, na poště a v bance, např. vrátit zboží, se kterým není spokojen. Dokáže vyjádřit stížnost.</i> <i>Dokáže vyřešit většinu situací, které mohou nastat při zajišťování cesty prostřednictvím cestovní kanceláře nebo při vlastním cestování, např. zeptat se spolucestujícího, kde má vystoupit na cestě na neznámé místo.</i>
A2	<i>Dokáže se vyrovnat s běžnými záležitostmi každodenního života, jako je cestování, ubytování, stravování a nákupy.</i> <i>Dokáže získat potřebné informace z turistické kanceláře, pokud jde o záležitosti jednoduché a nespecifické povahy.</i> <i>Dokáže požádat o zboží a služby každodenní potřeby a poskytnout je.</i> <i>Dokáže získat jednoduché informace o cestování, užívání veřejné dopravy: autobusu, vlaku, taxíku, ptát se na cestu a ukázat cestu a koupit si jízdenky.</i> <i>Dokáže se zeptat na různé věci a vyřídit jednoduché záležitosti v obchodech, na poště nebo v bance.</i> <i>Dokáže poskytovat a vyžádat si informace o množství, počtu, cenách atd.</i> <i>Dokáže sjednat jednoduchou koupi, říci, co chce, a zeptat se na cenu.</i> <i>Dokáže si objednat jídlo.</i>
A1	<i>Dokáže požádat lidi o různé věci a také lidem věci poskytnout.</i> <i>Dovede používat číslovky, údaje o množství, cenách a času.</i>

	VÝMĚNA INFORMACÍ
C2	<i>viz B2</i>
C1	<i>viz B2</i>
B2	<i>Dokáže chápat a vyměňovat si složité informace a rady v širokém okruhu záležitostí spojených s jeho/její rolí v daném povolání.</i> <i>Dokáže spolehlivě předat podrobné informace.</i> <i>Dokáže jasně a podrobně popsat, jak provést určitý výkon.</i> <i>Dokáže shrnout a skloubit informace a argumenty z řady zdrojů a podat o nich zprávu.</i>
B1	<i>Dokáže si s určitou mírou sebedůvěry vyměňovat, ověřovat a potvrzovat nahromaděné faktografické informace o známých rutinních i méně rutinních záležitostech ve svém oboru.</i> <i>Dokáže popsat, jak se něco dělá, a dávat podrobné pokyny.</i> <i>Dokáže shrnout a uvést svůj názor na krátkou povídku, článek, přednášku, interview nebo dokumentární pořad a zodpovědět otázky týkající se dalších podrobností.</i> <i>Dokáže vyhledat a předat jednoduché faktografické informace.</i> <i>Dokáže požádat o podrobné orientační pokyny a podobným pokynům porozumět.</i> <i>Dokáže získat podrobnější informace.</i>
A2	<i>Rozumí natolik, aby zvládl(a) jednoduchou, rutinní konverzační výměnu bez přílišné námahy.</i> <i>Dokáže zvládnout praktické nároky každodenního života: vyhledat a předat jednoduché faktografické informace.</i> <i>Dokáže klást otázky týkající se zvyků a rutinních záležitostí a podobné otázky zodpovídat.</i> <i>Dokáže klást otázky týkající se trávení volného času a minulých činností a podobné otázky zodpovídat.</i> <i>Dokáže poskytnout jednoduché orientační pokyny, např. vysvětlit, jak se někam jde, a také se dokáže podobnými pokyny řídit.</i> <i>Dokáže komunikovat v rámci jednoduchých rutinních úloh, které vyžadují jednoduchou a přímou výměnu informací.</i> <i>Dokáže si vyměnit omezený rozsah informací o známých a rutinních pracovních postupech.</i> <i>Dokáže klást a zodpovídat otázky o tom, co kdo dělá v práci a ve volném čase.</i> <i>Dokáže se ptát na cestu i vysvětlit cestu pomocí odkazu na mapu nebo plánec.</i> <i>Dokáže se zeptat na osobní informace a také je poskytnout.</i>
A1	<i>Dokáže pochopit otázky a pokyny, pokud je osloven(a) velmi zřetelně a pomalu. Dokáže se řídit jednoduchými orientačními pokyny.</i> <i>Dokáže klást jednoduché otázky a na podobné otázky odpovídat, pronášet jednoduchá sdělení v oblasti bezprostředních potřeb nebo ve vztahu k velmi běžným tématům a na podobná sdělení reagovat.</i> <i>Dokáže klást otázky o sobě a o jiných lidech, o tom, kde žijí, koho znají, o věcech, které vlastní, a na podobné otázky odpovídat.</i> <i>Dokáže označit čas pomocí frází jako příští týden, minulý pátek, v listopadu, (ve) tři hodiny.</i>

	POHOVOR (INTERVIEW): V ROLI DOTAZOVATELE/DOTAZOVANÉHO
C2	<i>Dokáže vést svou část dialogu velmi dobře, dává rozhovoru strukturu a reaguje rozhodně a naprosto plynule jak v roli dotazovatele, tak dotazovaného. Není vůči rodilému mluvčímu nijak znevýhodněn.</i>
C1	<i>Dokáže se plně účastnit pohovoru, ať jako dotazovatel nebo jako dotazovaný, rozšiřuje a rozvíjí diskutovanou myšlenku plynule a bez jakékoliv pomoci, dovede si dobře poradit s přerušováním.</i>
B2	<i>Dokáže vést účinný a plynulý pohovor; spontánně se vzdálit od připravených otázek, sledovat a dále zkoumat zajímavé odpovědi.</i>
	<i>Dokáže u pohovoru vyvíjet iniciativu, rozšiřovat a rozvádět myšlenky s minimální pomocí nebo povzbuzováním ze strany dotazovatele.</i>
B1	<i>Dokáže poskytnout konkrétní informace, které jsou požadovány u pohovoru nebo při konzultaci (např. popsat lékaři příznaky), ale činí tak s omezenou přesností.</i>
	<i>Dokáže vést předem připravený pohovor; ověřit a potvrdit informace, ačkoli občas musí požádat o zopakování, pokud druhá osoba reaguje rychle nebo obšírně.</i>
	<i>Dokáže se u pohovoru nebo při konzultaci do určité míry chopit iniciativy (např. začít nové téma), ale je v interakci značně závislý na dotazovateli.</i>
	<i>Dokáže užít připraveného dotazníku k provedení pohovoru, který má danou skladbu, a položit několik spontánních doplňujících otázek.</i>
A2	<i>Dokáže se u pohovoru domluvit a sdělovat myšlenky a informace týkající se známých témat, pokud může občas požádat o objasnění a dostane se mu/jí pomoci při vyjadřování toho, co chce říct.</i>
	<i>Dokáže u pohovoru odpovědět na jednoduché otázky a reagovat na jednoduchá sdělení.</i>
A1	<i>Dokáže u pohovoru odpovědět na jednoduše formulované přímé osobní otázky (bez idiomatických spojení) pronesené velmi pomalu a s pečlivou výslovností.</i>

4.4.3.2 Písemná interakce

Interakce prostřednictvím psaného jazyka zahrnuje například následující činnosti:

- předávání a výměnu poznámek, zápisů atd., když ústní interakce není možná nebo není vhodná;
- korespondenci prostřednictvím dopisu, faxu, elektronické pošty atd.;
- jednání o textech dohod, smluv, komuniké atd. prostřednictvím výměny pracovních verzí, oprav, korektur atd.;
- účast na konferencích prostřednictvím internetu, ať už s přímým připojením („on-line“) nebo bez přímého připojení („off-line“).

4.4.3.3 Bezprostřední osobní interakce „z očí do očí“ může samozřejmě zahrnovat kombinaci různých médií: ústní, písemná, audiovizuální, paralingvistická (viz 4.4.5.2) a mimotextová (viz 4.4.5.3).

4.4.3.4 Zásluhou zvyšující se technické náročnosti počítačových programů začíná stále více nabývat na důležitosti interaktivní komunikace mezi člověkem a počítačem ve veřejné, pracovní, vzdělávací a dokonce osobní oblasti.

Modelové stupnice jsou uvedeny pro:

- písemnou interakci (všeobecná stupnice);
- korespondenci;
- poznámky, vzkazy a formuláře.

	PÍSEMNÁ INTERAKCE – VŠEOBECNÁ STUPNICE
C2	<i>viz C1</i>
C1	<i>Umí se jasně a přesně vyjádřit, přičemž se pružně a účinně obrací na adresáta.</i>
B2	<i>Dokáže v písemné formě účinně podávat informace i vyjádřit své názory a dokáže na podobná sdělení reagovat.</i>
B1	<i>Dokáže sdělit informace a myšlenky týkající se jak abstraktních tak konkrétních témat, ověřit si informace a zeptat se na problémy nebo problémy poměrně přesně vysvětlit. Umí napsat osobní dopisy a poznámky, požadovat a sdělit jednoduché, bezprostředně důležité informace a vysvětlit, co považuje za důležité.</i>
A2	<i>Dokáže psát krátká frázovitá sdělení, která se vztahují k záležitostem z oblasti bezprostředních potřeb.</i>
A1	<i>Dokáže písemnou formou požádat o osobní informace nebo je předat.</i>

	KORESPONDENCE
C2	<i>viz C1</i>
C1	<i>Dokáže se v osobní korespondenci vyjádřit jasně a přesně, jazyka užívá pružně a účinně, včetně vyjádření emocí, narážek nebo vtipu.</i>
B2	<i>Dokáže v dopisech vyjádřit míru pocitu, zdůraznit důležitost událostí a zážitků z osobního hlediska a ve své odpovědi reagovat na zprávy a názory pisatele dopisu.</i>
B1	<i>Dokáže v osobních dopisech sdělit zprávy a vyjádřit myšlenky o abstraktních nebo kulturních tématech, jakými jsou hudba a filmy. Umí napsat osobní dopisy popisující zážitky, pocity a události.</i>
A2	<i>Umí napsat velmi jednoduché osobní dopisy vyjadřující poděkování a omluvu.</i>
A1	<i>Umí napsat stručný jednoduchý text na pohlednici.</i>

	POZNÁMKY, VZKAZY A FORMULÁŘE
C2	<i>viz B1</i>
C1	<i>viz B1</i>
B2	<i>viz B1</i>
B1	<i>Dokáže zaznamenat vzkazy týkající se dotazů a vysvětlení problémů.</i> <i>Dokáže napsat krátká sdělení obsahující jednoduché informace bezprostředně důležité pro přátele, pracovníky ve službách, učitele a ostatní lidi, kteří jsou součástí jeho/jejího každodenního života, a srozumitelně přitom vyjádří, co považuje za důležité.</i>
A2	<i>Dokáže zaznamenat krátký vzkaz za předpokladu, že může požádat o zopakování a přeformulování. Umí napsat krátké jednoduché poznámky a sdělení týkající se jeho/jejích základních potřeb.</i>
A1	<i>Dokáže zapsat čísla a data, své vlastní jméno, národnost, adresu, věk, datum narození nebo příjezdu do země atd., např. při vyplňování dotazníku v průběhu registrace v hotelu.</i>

Uživatelé Rámce mohou zvážit a, kde je to vhodné, uvést:

- ** pro jaké typy komunikativních interakcí bude nutno studenta připravit;*
- *jaké role v interakci bude muset/má student plnit.*

4.4.3.5 Strategie interakce

Interakce zahrnuje jak recepci, tak produkci stejně jako i činnosti specifické pro výstavbu vzájemné jazykové výměny. Proto se všechny výše uvedené strategie spojené s recepcí a s produkcí týkají rovněž interakce. Tvorba významu v procesu ústní interakce je kolektivní záležitostí, při níž dochází k ustanovení určité míry společného vnitřního kontextu (tj. definuje se, co lze považovat za dané; zjišťuje se, odkud účastníci interakce pocházejí; dosahuje se vzájemného sbližování nebo se definuje a udržuje přijatelný odstup, což vše obvykle probíhá v reálném čase). To znamená, že vedle strategií spojených s recepcí a produkcí existuje ještě skupina výlučně interakčních strategií, které se zabývají řízením tohoto procesu. Navíc v případě interakce, při níž jde primárně o bezprostřední osobní kontakt, je daleko větší tendence k redundanci jak po stránce textové a jazykové, tak po stránce doprovodných jazykových jevů a klíčových signálů v rámci daného kontextu. Obojí může být více či méně propracované a více či méně jasně formulované podle toho, co účastníci interakce uznají za vhodné v rámci neustálého monitorování celého procesu.

Plánování v případě ústní interakce znamená aktivování schémat nebo-li „praxeogramů“ (tj. grafu znázorňujícího výstavbu komunikativní interakce) možných typů interakce v nadcházející činnosti (*zasazení do rámce*), a posouzení odstupu od ostatních účastníků komunikace (*identifikaci informační mezery a chybějícího postoje ke sdělení; posouzení toho, co lze považovat za danost*) tak, aby se účastníci mohli rozhodnout pro určité možnosti a připravit si další možný postup v těchto komunikativních výměnách (*plánování postupu*). Uživatelé jazyka si v průběhu samotné činnosti volí strategie pro střídání partnerů v promluvě tak, aby iniciovali promluvu (*ujímání se slova v komunikaci*), aby upevnili spolupráci na dané úloze a udrželi správný vývoj diskuse (*spolupráce – interpersonální rovina*), aby napomohli vzájemnému porozumění a aby udrželi koncentraci na danou úlo-

hu (*spolupráce - rovina ideační*) tak, aby oni sami mohli požádat o pomoc při formulování něčeho (*vyžádání si pomoci*). Hodnocení stejně jako plánování se odehrává v rovině komunikace: zvážení toho, do jaké míry schémata, která by se mohla uplatnit, odpovídají tomu, co se ve skutečnosti děje (*monitorování – schémata, praxeogramy*), a do jaké míry věci spějí tam, kam mají (*monitorování – účinek, úspěch*). Nedorozumění a přílišná víceznačnost vedou k žádosti o dodatečná objasnění, a to v rovině komunikativní nebo jazykové (*požadování a poskytování objasnění*), nebo vyžadují, aby se účastník komunikace aktivně pokusil v případě nutnosti obnovit komunikaci a objasnit nedorozumění (*pokus o vhodnější formulaci v komunikaci*).

Plánování:

- zasazení do rámce (výběr praxeogramu);
- identifikace informační mezery a chybějícího postoje ke sdělení (tzv. „podmínky úspěšné komunikace“);
- posouzení toho, co lze považovat za danost;
- plánování postupu.

Provedení:

- ujímání se slova v komunikaci;
- spolupráce v interpersonální rovině;
- spolupráce v ideační rovině;
- zvládnutí nečekaného;
- vyžádání si pomoci.

Hodnocení:

- monitorování (schématu, praxeogramu);
- monitorování (účinku, úspěchu).

Vhodnější formulace v komunikaci:

- žádost o objasnění;
- poskytování objasnění;
- pokus o vhodnější formulaci v komunikaci.

Modelové stupnice jsou uvedeny pro:

- ujímání se slova (střídání partnerů v komunikaci);
- spolupráci;
- žádost o objasnění.

Společný evropský referenční rámec pro jazyky

	UJÍMÁNÍ SE SLOVA (STŘÍDÁNÍ PARTNERŮ V KOMUNIKACI)
C2	<i>viz C1</i>
C1	<i>Dokáže ze svého rejstříku promluvových funkcí pohotově vybrat vhodnou frázi, kterou patřičně uvede svůj příspěvek tak, aby se mohl(a) ujmout slova nebo aby během přemýšlení získal(a) čas a ponechal(a) si slovo.</i>
B2	<i>Dokáže užít patřičných jazykových prostředků ke vhodnému zásahu do diskuse. Dokáže promluvu zahájit, udržovat v chodu a zakončit za pomoci efektivního střídání s partnerem v komunikaci. Dokáže promluvu zahájit, vhodně se do ní zapojit a ukončit rozhovor, když potřebuje, i když ne vždy obratně. Dokáže užívat běžné ustálené fráze (např. „That's a difficult question to answer.“ – „Na tuto otázku je těžké odpovědět.“), aby získal(a) čas a neztratil(a) slovo, zatímco formuluje, co chce říct.</i>
B1	<i>Dokáže zasáhnout do diskuse na známé téma, přičemž užije vhodné fráze, aby se ujal(a) slova. Dokáže začít, udržet v chodu a uzavřít jednoduchý osobní rozhovor „z očí do očí“ týkající se běžných témat nebo osobních zájmů.</i>
A2	<i>Dokáže užít jednoduchých způsobů, jak začít, udržet a ukončit krátký rozhovor. Dokáže zahájit, udržet a uzavřít jednoduchý osobní rozhovor „z očí do očí“. Dokáže si vyžádat pozornost.</i>
A1	<i>Deskriptor není k dispozici.</i>

	SPOLUPRÁCE
C2	<i>viz C1</i>
C1	<i>Dokáže obratně reagovat na to, co říkají ostatní.</i>
B2	<i>Dovede komentovat a dále rozvíjet sdělení a závěry ostatních mluvčích, a tak napomáhat vývoji diskuse. Dokáže napomáhat vývoji diskuse ve známé oblasti, potvrdit, že porozuměl(a), přizvat ostatní k účasti atd.</i>
B1	<i>Dokáže využít základní repertoár jazykových prostředků a strategií k tomu, aby pomohl(a) udržet rozhovor nebo diskusi v chodu. Dokáže shrnout, kam diskuse dospěla, a tak přispět k usměrnění hovoru. Dokáže zopakovat, co někdo řekl, aby se potvrdilo vzájemné porozumění a aby si vývoj myšlenek udržel správný směr. Umí přizvat ostatní do diskuse.</i>
A2	<i>Dokáže naznačit, že diskusi sleduje s porozuměním.</i>
A1	<i>Deskriptor není k dispozici.</i>

	ŽÁDOST O OBJASNĚNÍ
C2	<i>viz B2</i>
C1	<i>viz B2</i>
B2	<i>Dokáže klást doplňující otázky, aby se ujistil(a), zda porozuměl(a) tomu, co mluvčí chtěl říct, a aby získal(a) objasnění víceznačných formulací.</i>
B1	<i>Dokáže někoho požádat, aby objasnil nebo rozvedl, co zrovna řekl.</i>
A2	<i>Dokáže velmi jednoduchým způsobem požádat o zopakování, pokud nerozumí.</i> <i>Dokáže požádat o objasnění klíčových slov nebo frází, kterým nerozuměl(a), a k tomu užít běžných ustálených frází.</i>
	<i>Dokáže říct, že nerozuměl(a).</i>
A1	<i>Deskriptor není k dispozici.</i>

4.4.4 Mediační (zprostředkující) činnosti a strategie

V rámci **mediačních činností** se uživatel jazyka nezabývá vyjadřováním vlastních myšlenek, ale působí pouze jako zprostředkovatel mezi partnery komunikace, kteří nejsou schopni si porozumět přímo – obvykle, ale nikoli výlučně, se jedná o mluvčí užívající různé jazyky. Příklady zprostředkovávání zahrnují ústní tlumočení a písemný překlad stejně jako shrnování a parafrázování textů v tomtéž jazyce, když je jazyk původního textu pro toho, komu je určen, nesrozumitelný. Jedná se například o následující případy.

4.4.4.1 Ústní zprostředkování:

- simultánní tlumočení (na konferencích, na schůzích, při formálních proslovech atd.);
- konsekutivní tlumočení (při přivítacích projevech, prohlídkách s průvodcem atd.);
- neformální tlumočení:
  - cizím návštěvníkům v rodné zemi zprostředkovatele;
  - rodilým mluvčím v cizině;
  - při společenských a obchodních situacích pro přátele, rodinu, klienty, zahraniční hosty atd.;
  - orientačních značení, jídelníčků a nápisů.

4.4.4.2 Písemné zprostředkování:

- přesný překlad (např. smluv, textů právního a vědeckého charakteru atd.);
- umělecký překlad (románů, her, poezie, libret atd.);
- shrnování hlavních myšlenek (článků v novinách a časopisech atd.) v cizím jazyce nebo mezi mateřským a cizím jazykem;
- parafrázování (odborných textů pro laiky).

4.4.4.3 **Mediační strategie** odrážejí různé způsoby, jak se vypořádat s využíváním omezených zdrojů pro zpracování informací a pro nalezení odpovídajícího významu. Tento proces může zahrnovat určitou míru předběžného plánování, aby si zprostředkovatel zorganizoval

zoval a co nejvíce rozšířil své možnosti (*rozvíjení vlastních znalostí v dané oblasti; lokalizace podkladových materiálů; příprava glosáře*), a zároveň zvažování, jak k dané úloze přistoupit (*uvážení potřeb partnerů v komunikaci; volba délky tlumočené jednotky*). V průběhu procesu tlumočení, glosování nebo překládání se zprostředkovatel musí soustředit dopředu na to, co přijde, zatímco formuluje, co bylo zrovna řečeno, přičemž musí simultánně zvládat dva různé úseky promluvy nebo tlumočené celky (*předběžné plánování*). Musí si všimnout, jak se věci vyjadřují, aby si rozšířil svůj tématický glosář (*zaznamenávání možností, překladových ekvivalentů*), a budovat ostrůvky jistoty (*předem připravené úseky promluvy*), které mu/jí pomohou uvolnit kapacitu nutnou pro předběžné plánování. Zároveň ale také potřebuje užívat technik, pomocí kterých překoná nejistotu a vyhne se selhání v komunikaci, a to za nepřetržitého předběžného plánování (*překlenování mezer*). Hodnocení se odehrává v rovině komunikativní (*kontrolování shody*) a jazykové (*kontrolování důslednosti v užívání jazykových prostředků*). To zejména u písemného překladu vede k pokusům o vhodnější formulaci, k čemuž jsou používány referenční příručky a konzultace s lidmi, kteří jsou znalí daného oboru (*kultivování jazykového projevu pomocí slovníků, tezaurů; konzultace s odborníky, čerpání ze zdrojů*).

• Plánování	rozvíjení vlastních znalostí v dané oblasti; lokalizování podkladových materiálů; příprava glosáře; uvážení potřeb partnerů v komunikaci; volba délky tlumočené jednotky.
• Provedení	předběžné plánování: souběžné zpracování vstupních informací a formulování posledního úseku promluvy v reálném čase; zaznamenávání možností, překladových ekvivalentů; překlenování mezer.
• Hodnocení	kontrolování shody dvou verzí; kontrolování důslednosti v užívání jazykových prostředků.
• Vhodnější formulace	kultivování pomocí slovníků, tezaurů; konzultace s odborníky, čerpání ze zdrojů.

Žádné modelové stupnice prozatím nejsou k dispozici.

Uživatelé Rámce mohou zvážit a, kde je to vhodné, uvést:

- * *do jakých mediačních činností se má student zapojit.*

4.4.5 Neverbální komunikace

4.4.5.1 **Praktické úkony** doprovázející jazykové činnosti (obvykle činnosti spojené s ústní interakcí „z očí do očí“) zahrnují:

- ukazování např. prstem, rukou, pohledem a přikývnutím. Těchto úkonů se užívá spolu s deiktickými výrazy k označování předmětů, lidí atd. (například „Can I have that one? No, not that one, that one.“ – „Můžu dostat tenhle? Ne, ten ne, tamten.“);

- předvádění doprovázející deiktické výrazy a jednoduchá slovesa a zástupná slovesa v přítomném čase (např. „*I take this and fix it here, like this. Now you do the same!*“ – „*Vezmu tohle a upevním to tady, takhle. Teď udělej to samé.*“);
- zjevně pozorovatelné úkony, o kterých lze předpokládat, že jsou v rámci vyprávění, komentáře a příkazů atd. jasné (např.: „*Don't do that!*“ – „*To nedělej!*“, „*Well done there!*“ – „*Výborně, a je to.*“, „*Oh no, he's dropped it!*“ – „*Ale ne, on to upustil!*“). Ve všech těchto případech jde o nesrozumitelné výpovědi, pokud není vnímána také činnost v rámci daného kontextu.

Uživatelé Rámce mohou zvážit a, kde je to vhodné, uvést:

- * *nakolik budou muset studenti být obratní, aby byli schopni spojovat úkony se slovy a naopak;*
- * *v jakých situacích to budou muset dělat.*

4.4.5.2 Paralingvistika zahrnuje:

„*Řeč těla*“. Paralingvistická řeč těla se liší od praktických úkonů doprovázených jazykem tím, že je spojena s konvenčními významy, které se mohou v jednotlivých kulturách výrazně lišit. Například v mnoha evropských zemích se užívá:

- gest (např. hrozí se pěstí na znamení protestu);
- mimiky (např. úsměv nebo zamračení);
- držení těla (např. skleslý postoj znamená zoufalství nebo poposednutí dopředu je znamením opravdového zájmu);
- očního kontaktu s partnery (např. mrknutí na znamení spojenectví nebo zírání v úžasu);
- tělesného kontaktu (např. polibek nebo potřesení rukou);
- proxémiky – vzájemného odstupu partnerů ve společenském styku (např. zachování si menšího či značného fyzického odstupu od partnera v komunikaci).

Užívání *extralingvistických zvuků řeči*. Takové zvuky jsou paralingvistické v tom smyslu, že jsou nositeli konvenčních významů, ale nejsou součástí běžného fonologického systému jazyka, například (v angličtině):

angl.	čes.	
„sh“	ššš	vyžadování ticha
„s-s-s“	c-c	vyjádření veřejného nesouhlasu
„ugh“	eh	vyjádření znechucení
„humph“	hm!	vyjádření nespokojenosti
„tut, tut“	ehm	vyjádření zdvořilého nesouhlasu, atd.

Prozodické vlastnosti. Tyto vlastnosti jsou užity v paralingvistickém významu, jestliže nesou konvenční významy (např. spojené s postoji nebo stavy mysli), ale nespádají do běžného fonologického systému, ve kterém mohou hrát svoji roli například prozodické rysy jako délka, melodie, přízvuk:

kvalita hlasu	(mrzutý, dyšný, pronikavý atd.)
výška hlasu	(bručivý, kvílivý, pištivý atd.)

Společný evropský referenční rámec pro jazyky

hlasitost	(šepot, mumlání, křik atd.)
délka	(např. vé-é-é-é-élmi dobře!)

Mnohé paralingvistické efekty jsou vytvořeny kombinací výšky hlasu a kvality, délky a hlasitosti.

Paralingvistickou komunikaci je třeba přesně odlišit od vyvinutých *znakových jazyků*, které stojí mimo rozsah této verze Společného evropského referenčního rámce, přesto však mohou být pro odborníky z tohoto oboru mnohé pojmy a kategorie Rámce z hlediska jejich zájmů užitečné.

Uživatelé Rámce mohou zvážit a, kde je to vhodné, uvést:

- ** jaké druhy paralingvistického chování typické pro daný cizí jazyk by student měl být připraven a) rozpoznat a chápat, b) užívat.*

4.4.5.3 **Mimotextové rysy.** Podobnou úlohu jako doprovodné rysy mluvených ústních projevů hrají ve vztahu k psaným textům takové prostředky jako:

- ilustrace (fotografie, kresby atd.);
- grafy, tabulky, diagramy, obrázky atd.;
- typografické prvky (druhy písma, sklon písma, mezery, podtržení, celkové rozvržení textu atd.).

Uživatelé Rámce mohou zvážit a, kde je to vhodné, uvést:

- ** které mimotextové prvky by student měl být připraven a) rozpoznat a reagovat na ně, b) užívat.*

4.5 Komunikativní jazykové procesy

Aby student mohl jednat jako mluvčí, pisatel, posluchač nebo čtenář, musí být schopen vykonávat sled kvalifikovaných úkonů.

Aby student mohl mluvit, musí být schopen:

- *naplánavat a uspořádat* sdělení (kognitivní dovednosti);
- *formulovat* jazykovou výpověď (jazykové dovednosti);
- *artikulovat* výpověď (fonetické dovednosti).

Aby student mohl psát, musí být schopen:

- *uspořádat a formulovat* sdělení (kognitivní a jazykové dovednosti);
- *napsat text rukou* nebo *na stroji* (manuální dovednosti) nebo nějakým jiným způsobem převést text do psané podoby.

Aby student mohl poslouchat, musí být schopen:

- *vnímat* výpověď (sluchové fonetické dovednosti);
- *identifikovat* jazykové sdělení (jazykové dovednosti);
- *porozumět* sdělení (sémantické dovednosti);
- *interpretovat* sdělení (kognitivní dovednosti).

Aby student mohl číst, musí být schopen:

- *vnímat* psaný text (zrakové dovednosti);
- *rozeznat* typ písma (ortografické dovednosti);
- *identifikovat* jazykové sdělení (jazykové dovednosti);
- *porozumět* sdělení (sémantické dovednosti);
- *interpretovat* sdělení (kognitivní dovednosti).

Ta stádia jazykových procesů, která lze pozorovat, jsou snadno pochopitelná. Jiná, např. děje v ústředním nervovém systému, nikoli. Záměrem následující analýzy je poukázat na některá stádia procesu, která jsou důležitá pro rozvoj ovládnutí jazyka.

4.5.1 Plánování

Komunikativní událost má ovlivnit volbu, usouvztažnění a koordinaci složek obecných a komunikativních jazykových kompetencí (viz kapitola 5) tak, aby bylo dosaženo komunikativních záměrů uživatele/studenta.

4.5.2 Psvedení

4.5.2.1 Produkce

Proces produkce zahrnuje dvě složky.

Formulační složka vychází z výstupu plánovací složky a sestaví jej do jazykové podoby. To zahrnuje lexikální, gramatické, fonologické (a v případě psaní ortografické) procesy, které jsou rozpoznatelné a které projevují (například v případech dysfázie) určitou míru nezávislosti, jejichž vzájemný vztah však není zcela objasněn.

Artikulační složka organizuje motorickou inervaci hlasového ústrojí a převádí výstup fonologických procesů do koordinovaných pohybů řečových orgánů, čímž je vytvářen sled zvukových vln, které představují mluvenou výpověď; nebo se jedná o motorickou inervaci svalů na ruce a vytváří se text psaný rukou nebo na stroji/počítači.

4.5.2.2 Recepce

Proces recepce zahrnuje čtyři kroky, které se sice odehrávají lineárně za sebou („zdola-nahoru“ - „bottom-up“), ale jsou neustále doplňovány o nové informace a znovu interpretovány („shora-dolů“ - „top-down“) ve světle znalostí reálného okolního světa, očekávání vycházejících ze schémat a nového chápání textu v průběhu podvědomého interaktivního procesu.

- Percepce ústního a písemného projevu: rozpoznávání zvuků/písmen a slov (v podobě spojovaného nebo tištěného písma)
- úplná nebo částečná identifikace textu dle potřeby;
- sémantické a kognitivní pochopení textu jako jazykové entity;
- interpretace sdělení v rámci kontextu.

Dovednosti, které jsou do procesu zapojeny, zahrnují:

- percepční dovednosti;
- paměť;
- dekodovací dovednosti;
- vyvozování;
- předvídání;
- představivost;
- rychlé vyhledávání („scanning“);
- odkazování nazpět i dopředu.

Porozumění, zejména porozumění psaným textům, lze usnadnit správným využitím pomůcek včetně příručních materiálů jako např.:

- slovníky (jednojazyčné výkladové a dvoujazyčné překladové);
- tezaury;
- výslovnostní slovníky;
- elektronické slovníky, gramatiky, kontroly pravopisu a jiné;
- příruční gramatiky.

4.5.2.3 Interakce

Procesy probíhající v rámci *ústní interakce* se liší od jednoduchého sledu mluvených a poslechových činností v řadě věcí:

- Procesy produkce a recepce se překrývají. Zatímco partner v komunikaci stále ještě zpracovává svou nedokončenou výpověď, uživatel už zahajuje plánování odpovědi, a to na základě hypotézy o její povaze, jejím významu a možné interpretaci.
- Promluva má kumulativní charakter. Jak se interakce postupně odvíjí, její účastníci se navzájem přibližují ve svém pojetí situace, vytvářejí si různá očekávání a zaměřují se na relevantní otázky. Tyto procesy se odrážejí ve formě výsledných výpovědí.

U *písemné interakce* (např. korespondování prostřednictvím dopisu, faxu, elektronické pošty atd.) zůstávají procesy recepce a produkce odděleny (ačkoli elektronická interakce, např. prostřednictvím internetu, se stále více přibližuje interakci v reálném čase). Účinky kumulativní promluvy jsou podobné při ústní interakci.

4.5.3 Monitorování

Tato strategická složka se zabývá v průběhu komunikace doplňováním mentálních činností a kompetencí o nové informace. To se vztahuje stejně na procesy spojené s produkcí i recepcí. Je třeba poznamenat, že důležitým faktorem při řízení procesů produkce je *zpětná vazba*, kterou mluvčí/pisatel obdrží v každém stádiu: formulačním, artikulačním a akustickém.

V širším pojetí se strategická složka zabývá také monitorováním komunikativního procesu v jeho průběhu a následně řízením tohoto procesu, např.:

- řešením neočekávaného vývoje, jakým je změna oblasti užívání jazyka, změna tematického schématu atd.;
- řešením přerušení komunikace v průběhu interakce nebo v průběhu produkce následkem takových faktorů jako selhání paměti;

- zapojením kompenzačních strategií, jako jsou parafrázování, opis, substituce, požádání o pomoc v případě, že komunikativní kompetence nestačí na provedení dané úlohy;
- nedorozuměním a nesprávnou interpretací (požádáním o objasnění);
- přecheknutím, přeslechnutím (použitím opravného přeformulování).

Uživatelé Rámce mohou zvážit a, kde je to vhodné, uvést:

- *jaké dovednosti a v jakém rozsahu jsou nutné pro uspokojivé splnění komunikačních úloh, které student má vykonávat;*
- *které dovednosti se dají od studenta očekávat a které bude třeba rozvinout;*
- ** které jazykové příručky a pomůcky bude student muset umět efektivně používat.*

4.6 Texty

Jak bylo vysvětleno v Kapitole 2, je termín „text“ užíván pro jakýkoliv úsek jazyka, ať v ústní nebo písemné formě, který uživatel/student vnímá, tvoří, nebo si ho s někým vyměňuje. Neexistuje tudíž komunikativní akt zprostředkovaný jazykem, který nemá text. Všechny jazykové činnosti a procesy jsou podrobeny rozboru a klasifikaci z hlediska vztahu uživatele/studenta a kteréhokoli účastníka komunikace k textu, ať už je tento nazírán jako dokončený výtvar, artefakt, nebo jako cíl či jako produkt, který je ještě zpracováván. Těmito činnostmi a procesy se podrobně zabývají oddíly 4.4 a 4.5. Texty plní ve společenském životě mnoho různých funkcí a výsledkem jsou odpovídající rozdíly ve formě a obsahu. Různá média jsou využívána k různým účelům. Rozdíly v médiu, účelu a funkci vedou k odpovídajícím rozdílům nejen v kontextu sdělení, ale také v jejich organizaci a prezentaci. Texty tedy mohou být klasifikovány jako různé typy textů patřící k různým *žánrům*. Viz také 5.2.3.2 (makrofunkce).

4.6.1 Texty a média

Každý text je přenášen určitým médiem, obvykle zvukovými vlnami nebo prostřednictvím písemných artefaktů. Je možno zavést podkategorie podle fyzických vlastností média, které ovlivňují produkci a recepci, například v případě ústního projevu lze odlišit ústní projev v přímém blízkém kontaktu od oslovování veřejnosti nebo telefonování, v případě písemného projevu tištěné písmo od spojovaného nebo různé druhy písma. Uživatelé/studenti musí být potřebným způsobem sensoricky a motoricky vybaveni, aby mohli komunikovat prostřednictvím určitého média. V případě ústního projevu musí být schopni za daných podmínek dobře slyšet a výborně ovládat fonační a artikulační orgány. V případě běžného způsobu psaní musí být schopni dostatečně ostře vidět a ovládat své ruce. Dále pak musí mít znalosti a dovednosti, které byly popsány jinde, aby na jedné straně text identifikovali, pochopili a interpretovali a aby jej uspořádali, zformulovali a vytvořili na straně druhé. To platí pro text jakékoli povahy.

Vše, co bylo doposud řečeno, nesmí odradit od učení se cizím jazykům nebo jejich užívání ty jedince, kteří mají poruchy učení nebo trpí sensorickými či motorickými vadami. Pro překonání i těch nejzávažnějších sensorických a motorických poruch byla vyvinuta řada zařízení od jednoduchých naslouchátek po počítačové syntezátory řeči ovládané pohybem

očí. A pokud jde o mladé lidi s poruchami učení, vhodné metody a strategie jim umožňují dosáhnout smysluplných učebních cílů s překvapivým úspěchem. Odezírání, využití zbytků sluchu a fonetický výcvik umožnily lidem se závažným sluchovým postižením dosáhnout vysoké úrovně mluvené (orální) komunikace v cizím jazyce. Lidské bytosti mají neuvěřitelnou schopnost pokud jde o překonání překážek v *komunikaci*, ve vytváření textů a jejich porozumění, pokud mají nezbytné odhodlání a jsou povzbuzováni.

V podstatě jakýkoli text lze přenášet jakýmkoli médiem. Avšak v praxi jsou text a médium úzce spjaty. Různé druhy písma většinou plně nevystihují fonetické informace, které jsou vyjádřeny prostřednictvím ústního projevu. Písma založená na principu abecedy obvykle nepostihují informace prozodického charakteru systematicky (např. přízvuk, intonaci, pauzy, stylistické redukce atd.). Typy souhláskového a logografického písma dokážou postihnout ještě méně informací. Paralingvistické rysy obvykle nejsou zastoupeny v žádném typu písma, ačkoliv k nim může samozřejmě odkazovat text románu, hry atd. Psaní využívá jako náhradu paralingvistické rysy, které jsou vázané na prostorové médium a které tedy nejsou použitelné v ústním projevu. Povaha textu je výrazně ovlivňována typem média a naopak. Jako extrémní příklad může sloužit nápis vrytý do kamene, který je pracný a velmi drahý a zároveň je velmi trvanlivý a nepřenositelný; letecký dopisní papír, který je levný, snadno se používá a přepravuje, ale je lehký a křehký. Elektronická komunikace nemusí zanechat vůbec žádný trvalý výtvar. Také texty, které média přenášejí, mohou podobně stát v protikladu: v jednom případě jde o pečlivě sestavený, skrovný text zachovávající velmi významné informace pro příští generace a budící pocit úcty k oslavovanému místu a osobě či lidem a v případě druhém jde o narychlo načmáraný osobní vzkaz, který se vztahuje k aktuálním, leč pomíjivým zájmům korespondentů. Vzniká tak nejednoznačnost v třídění typů textů a médií, která se podobá nejednoznačnosti třídění typů textů a činností. Knihy, časopisy a noviny jsou z hlediska své fyzické postavy a vzhledu různá média. Z hlediska povahy a skladby svého obsahu představují různé typy textů. Médium a typ textu jsou velmi úzce spjaty a obojí se odvíjí od funkce, kterou plní.

4.6.2 Média zahrnují:

- hlas (viva voce);
- telefon, videofon, telekonferenci;
- veřejná hlášení;
- rozhlasové vysílání;
- televizi;
- filmy v kině;
- počítač (elektronická pošta, CD ROM atd.);
- videopásky, videokazety, videodisky;
- audiopásky, audiokazety, audiodisky;
- tisk;
- rukopisy atd.

Uživatelé Rámce mohou zvážit a, kde je to vhodné, uvést:

- * *s jakými médii bude student muset umět zacházet v případech*
a) recepce, b) produkce, c) interakce a d) zprostředkování.

4.6.3 Typy textů zahrnují:

Mluvené texty, např.:

veřejná hlášení a pokyny;
veřejné proslovy, přednášky, prezentace, kázání;
rituály (obřady, formální bohoslužby);
texty určené pro zábavu (divadelní hry, představení, autorské čtení, písně);
sportovní komentáře (doprovázející fotbal, kriket, box, dostihy atd.);
zpravodajství;
veřejné debaty a diskuse;
rozmluvy a rozhovory;
telefonické hovory;
přijímací pohovory (do zaměstnání).

Psané texty, např.:

knihy, beletrie a literaturu faktu včetně literárních časopisů;
časopisy;
noviny;
návodů k použití (příručky pro kutily, kuchařky atd.);
učebnice;
komiksy;
brožury a prospekty;
letáky;
reklamní materiály;
veřejná značení a nápisy;
značení a nápisy v samoobsluhách, obchodech, na stáncích;
obaly a nálepky na zboží;
lístky a vstupenky atd.;
formuláře a dotazníky;
slovníky (jednojazyčné výkladové a dvoujazyčné překladové), tezaury;
obchodní a profesní dopisy, faxy;
osobní dopisy;
pojednání, slohové práce a cvičení;
memoranda, zprávy a články;
poznámky a vzkazy atd.;
databáze (zprávy, literatura, informace obecného charakteru atd.).

Následující stupnice byly vytvořeny na základě stupnic vyvinutých v rámci švýcarských projektů popsaných v Příloze B. Uvádějí příklady činností, u kterých je výstupem psaný text vytvořený jako reakce na ústní nebo písemné vstupní informace. Pouze vyšší úroveň na stupnici těchto činností umožňuje studentovi splnit požadavky studia na univerzitě nebo odborného výcviku, ačkoli určitá schopnost zvládnout jednoduchý vstupní text a písemně na něj reagovat je možná i na nižších úrovních stupnice.

Společný evropský referenční rámec pro jazyky

	ZAPISOVÁNÍ POZNÁMEK (Z PŘEDNÁŠEK, SEMINÁŘŮ ATD.)
C2	<i>Domýšlí vnitřní souvislosti i narážky obsažené v tom, co mluvčí říká, a dovede si je zaznamenat stejně jako své poznámky ke slovům, která mluvčí skutečně užil.</i>
C1	<i>Dokáže si během přednášky dělat podrobné poznámky týkající se témat z oblasti svých zájmů, zaznamenává informace natolik přesně a věrně vzhledem k originálu, že jeho/její poznámky mohou být užitečné i pro jiné lidi.</i>
B2	<i>Dokáže porozumět jasně uspořádané přednášce na známé téma a poznamenat si body, které mu/ jí připadají důležité, i když má sklon soustředit se na slova jako taková, a tak mu/ jí unikají některé informace.</i>
B1	<i>Dokáže si během přednášky dělat dostatečně přesné poznámky, aby jich mohl(a) později využít, pokud jde o téma v oblasti jeho/jejího zájmu a projev je jasný a dobře uspořádaný.</i> <i>Dokáže si během nekomplikované přednášky poznamenat seznam hlavních myšlenek za předpokladu, že jde o známé téma a že je projev formulován v jednoduchém jazyce a přednesen se zřetelně artikulovanou spisovnou výslovností.</i>
A2	<i>Deskriptor není k dispozici.</i>
A1	<i>Deskriptor není k dispozici.</i>

	ZPRACOVÁNÍ TEXTU
C2	<i>Dokáže shrnout informace z různých zdrojů a nově uspořádat argumenty a poznámky ve formě logicky členěné celkové prezentace.</i>
C1	<i>Dokáže shrnout dlouhé a náročné texty.</i>
B2	<i>Dokáže shrnout nejrůznější typy faktografických i imaginativních textů, okomentovat a prodiskutovat odlišné názory a hlavní témata.</i> <i>Dokáže shrnout pasáže ze zpráv, rozhovorů nebo dokumentárních pořadů obsahujících výměnu názorů, odůvodnění a diskuse.</i> <i>Dokáže postihnout zápletku a shrnout sled událostí ve filmu nebo hře.</i>
B1	<i>Dokáže shromáždit krátké informace z několika zdrojů a shrnout je pro někoho jiného. Dokáže jednoduchým způsobem parafrázovat krátké písemné pasáže, přičemž využívá formulace a uspořádání původního textu.</i>
A2	<i>Dokáže vybrat a reprodukovat klíčová slova a fráze nebo krátké věty z krátkého textu v rámci své omezené kompetence a zkušeností.</i> <i>Dokáže opsat krátké tištěné texty nebo texty čitelně psané rukou.</i>
A1	<i>Dokáže opsat jednotlivá slova a krátké texty, pokud mají standardní tištěný formát.</i>

Uživatelé Rámce mohou zvážit a, kde je to vhodné, uvést:

- * které typy textů by měl student být připraven zvládnout z hlediska
a) recepce, b) produkce, c) interakce a d) zprostředkování.

Oddíly 4.6.1 až 4.6.3 jsou zaměřeny na typy textů a médií, kterými jsou přenášeny. Zásaditosti, které často spadají do oblasti „žánru“, jsou v tomto Rámci pojednány v oddíle 5.2.3 o „pragmatických kompetencích“.

Uživatelé Rámce mohou zvážit a, kde je to vhodné, uvést:

- *zda jsou rozdíly v médiu a v psycholingvistických procesech zapojených do mluvení, poslechu, čtení a psaní v případě činností spojených s produkcí, recepcí a interakcí brány v úvahu a) při výběru, přizpůsobování nebo vytváření mluvených a psaných textů, které jsou předkládány studentům, b) při volbě technik, pomocí kterých studenti mají zvládat texty, c) při hodnocení textů, které studenti vytvářejí. Pokud jsou tyto rozdíly brány v úvahu, pak jakým způsobem;*
- *zda jsou studenti a učitelé vedeni ke kritickému chápání textových charakteristik a pokud ano, jakým způsobem se to projevuje v případech a) jazykového projevu ve třídě, b) zadání instrukcí v testech či při zkouškách a odpovědí, c) výukových a příručních materiálů;*
- *zda jsou studenti vedeni k tomu, aby texty, které vytvářejí, lépe přizpůsobili a) jejich komunikativnímu účelu, b) kontextu užití (zahrnující oblasti, situace, příjemce, omezení), c) zvoleným médiím, a pokud jsou k tomu vedeni, tak jakým způsobem.*

4.6.4 Texty a činnosti

Výstupem procesu jazykové produkce je text, který, jakmile je jednou pronesen nebo napsán, se stává výtvozem přenášeným určitým médiem a nezávislým na svém tvůrci. Tento text pak slouží jako vstup (input) pro proces recepcce jazyka. Psané výtvořky jsou skutečné předměty, ať už vytesané do kamene, napsané na stroji/počítači, vytištěné, nebo elektronicky generované. Komunikace se může uskutečnit jejich prostřednictvím přesto, že ten, kdo je produkuje, a ten, kdo je přijímá, jsou od sebe vzdáleni v prostoru a (nebo) v čase, což je schopnost, na níž společnost do značné míry závisí. Při ústní interakci „z očí do očí“ je médium akustické, tzn. jde o zvukové vlny, které za normálních okolností rychle a nenávratně pomíjejí. Málokterý mluvčí dokáže přesně dopodrobna reprodukovat text, který právě pronesl v průběhu rozhovoru. Když text splnil svůj komunikativní účel, je vymazán z paměti, pokud se tam kdy vůbec uchytí ve své úplnosti. Avšak díky moderní technice lze zvukové vlny nahrát a vysílat nebo uchovat prostřednictvím jiného média a později je znovu převést do podoby řeči zachycené pomocí zvukových vln. Takto je umožněno časoprostorové oddělení mluvčího a posluchače. Navíc je možné přepsat a posléze v klidu analyzovat jako texty nahrávky spontánního jazykového projevu a rozhovoru. Určitě existuje úzká korelace mezi kategoriemi navrženými pro popis jazykových činností a pro texty, které jsou výsledkem těchto činností. Vlastně lze pro obojí užít stejného slova. „Překlad“ může označovat jak akt překládání, tak vytvořený text. Podobně, „konverzace“, „debata“ nebo „pohovor“ mohou označovat komunikativní interakci mezi účastníky, ale stejně dobře i sled výpovědí, které si vyměnili a které vytvářejí text určitého typu patřící k příslušnému žánru.

Všechny činnosti spojené s produkcí, recepcí, interakcí a mediací, tj. zprostředkováním, se odehrávají v čase. U ústního projevu je vázanost na reálný čas zřejmá jak v případě činností spojených s mluvením a poslechem, tak v případě vlastního média. V případě mluveného textu je třeba chápat „před“ a „po“ doslova. U psaného textu, který je (s výjimkou textů, které se při prohlížení neustále posouvají dále) statickým prostorově uspořádaným výtvořem, tomu tak nemusí být. Psaný text může být v procesu vytváření upravován, mohou

do něj být vkládány nebo z něj vymazávány celé pasáže. Nelze říct, v jakém pořadí byly jednotlivé části vytvořeny, ačkoli jsou prezentovány jako lineární sled symbolů. Při recepci čtenář může volně přejíždět očima po celém textu jakýmkoliv směrem a pravděpodobně se bude přísně držet lineárního uspořádání, jak je tomu obvykle u dětí, které se učí číst. Obratní a vyspělí čtenáři mají spíše sklon k tomu, že text rychle přehlédnou a lokalizují části nejnutnější z hlediska informací, aby si stanovili celkové významové uspořádání textu. Potom si znovu přečtou pečlivěji (podle potřeby i vícekrát) ta slova, fráze, souvětí a odstavce, které jsou pro ně obzvláště důležité z hlediska jejich potřeb nebo vzhledem k danému účelu. Autor nebo editor může řídit směr tohoto procesu využitím mimojazykových rysů (viz 4.4.5.3) a plánovitě text rozvrhnout v souladu s tím, jak se domnívá, že ho bude číst publikum, kterému je určen. Podobně lze dopředu naplánovat mluvený text tak, že zní spontánně, ale přitom je zajištěno, že podstata sdělení bude účinně vyjádřena i za různých podmínek, které recepci ústního projevu omezují. Proces a výtvar jsou neodlučitelně propojeny.

Text má ústřední úlohu v každého aktu jazykové komunikace a vytváří vnější, objektivní vazbu mezi tvůrcem a příjemcem, ať už jde o komunikaci „z očí do očí“ či komunikaci na dálku. Diagramy, které následují, schematicky zachycují vztah mezi uživatelem/studentem, na kterého je Rámec zaměřen, a partnerem/partnery v komunikaci, činnostmi a texty. Plná čára představuje produktivní nebo receptivní činnost v bezprostředním okolí uživatele/studenta.

1. **Produkce.** Uživatel/student vytváří mluvený nebo psaný text přijímaný jedním či více posluchači nebo čtenáři, kteří jsou od sebe obvykle vzdáleni a od kterých se nevyžaduje odpověď.

1.1 **Mluvení**

1.2 **Psaní**

2. **Recepce.** Uživatel/student přijímá text od jednoho nebo více mluvčích či pisatelů, kteří jsou od sebe obvykle vzdáleni a od kterých se nevyžaduje odpověď.

2.1 **Poslech**

2.2 **Čtení**

3. Interakce. Uživatel/student se účastní rozmluvy „z očí do očí“ s partnerem v komunikaci. Textem rozmluvy jsou výpovědi střídavě produkované a přijímané každou ze zúčastněných stran.

UŽIVATEL	↔	promluva	↔	partner v komunikaci
UŽIVATEL	→	text 1	→	partner v komunikaci
UŽIVATEL	←	text 2	←	partner v komunikaci
UŽIVATEL	→	text 3	→	partner v komunikaci
UŽIVATEL	←	text 4	←	partner v komunikaci
atd.				

4. Zprostředkování. Diagram představuje dvě situace.

4.1 Překládání. Uživatel/student přijímá text v jednom jazyce nebo kódu (jazyk X) od nepřítomného mluvčího či pisatele a v jiném jazyce nebo kódu (jazyk Y) tvoří souběžný text, který je určen dalšímu vzdálenému posluchači či čtenáři.

pisatel (jazyk X) → text (v jazyce X) → UŽIVATEL → text (v jazyce Y) → čtenář (jazyk Y)

4.2 Tlumočení. Uživatel/student zprostředkovává interakci „z očí do očí“ mezi dvěma partnery v komunikaci, kteří nesdílejí stejný jazyk nebo kód. Uživatel/student přijímá text v jednom jazyce (jazyk X) a vytváří odpovídající text v druhém jazyce (jazyk Y).

partner v komunikaci (jazyk X)	↔	promluva (jazyk X)	↔	UŽIVATEL	↔	promluva (jazyk Y)	↔	partner v komunikaci (jazyk Y)
partner v komunikaci (jazyk X)	→	Text (jazyk X1)	→	UŽIVATEL	→	text (jazyk Y1)	→	partner v komunikaci (jazyk Y)
partner v komunikaci (jazyk X)	←	Text (jazyk X2)	←	UŽIVATEL	←	text (jazyk Y2)	←	partner v komunikaci (jazyk Y)
partner v komunikaci (jazyk X)	→	Text (jazyk X3)	→	UŽIVATEL	→	text (jazyk Y3)	→	partner v komunikaci (jazyk Y)
partner v komunikaci (jazyk X)	←	Text (jazyk X4)	←	UŽIVATEL	←	text (jazyk Y4)	←	partner v komunikaci (jazyk Y)
atd.								

Vedle činností definovaných výše a spojených s interakcí a zprostředkováním existuje řada činností, u kterých se vyžaduje, aby uživatel/student prostřednictvím textu reagoval na podnět ve formě textu. Tímto podnětem může být ústní dotaz, řada písemných instrukcí (např. instrukce v zadání zkoušky), diskurzivní text, a to původní nebo kompilovaný na základě zdrojů atd., nebo nějaká kombinace těchto textů. Požadovaná reakce v podobě textu může být cokoliv od jediného slova po tříhodinové pojednání. Jak vstupní tak výstupní texty

mohou být mluvené nebo psané a to v mateřském nebo cizím jazyce. Významový vztah mezi oběma texty je takový, že mohou, ale nemusí uchovávat význam. Následně lze rozlišit asi 24 typů činností, a to i když odhlédneme od role, kterou ve vyučování/učení moderních jazyků sehrávají činnosti, při nichž student reaguje na podnět v mateřském jazyce textem v mateřském jazyce (k čemuž může často docházet s přihlédnutím k sociokulturní komponentě). Například v následujících případech (Tabulka 6) jsou vstupní informace i konečný výstup v cílovém jazyce.

Činnosti, ve kterých se reaguje prostřednictvím textu na jiný text, mají své místo i v každodenním užívání jazyka, ale jsou obzvláště časté v jazykovém učení/vyučování a v testování. Činnosti mechaničtější povahy, které zachovávají význam (opakování, diktát, hlasité čtení, fonetická transkripce) upadly momentálně v rámci komunikativního přístupu k výučování jazyku v nemilost, protože jsou nepřirozené a jejich zpětný vliv je považován z velké části za nežádoucí. Jejich užití jako prostředku testování se snad dá odůvodnit technickými důvody, neboť jejich provedení úzce souvisí se schopnostmi užívat jazykových kompetencí ke zredukování informačního obsahu textu. Ať je tomu jakkoliv, odzkoušení všech možných kombinací kategorií v taxonomických tabulkách je výhodné nejen proto, že umožňuje, aby byly zkušenosti utříděny, ale i proto, že odhaluje nedostatky a naznačuje nové možnosti.

Tabulka 6 Činnosti vycházející ze dvou vzájemně podmíněných textů

Vstupní text		Výstupní text			
<i>Médium</i>	<i>Jazyk</i>	<i>Médium</i>	<i>Zachování jazyka</i>	<i>Zachování významu</i>	<i>Typ činnosti (příklady)</i>
ústní	cizí jazyk	ústní	cizí jazyk	ano	opakování
ústní	cizí jazyk	písemné	cizí jazyk	ano	diktát
ústní	cizí jazyk	ústní	cizí jazyk	ne	ústně kladené otázky/odpovědi
ústní	cizí jazyk	písemné	cizí jazyk	ne	písemné odpovědi na ústně kladené otázky v cizím jazyce
písemné	cizí jazyk	ústní	cizí jazyk	ano	hlasité čtení
písemné	cizí jazyk	písemné	cizí jazyk	ano	opisování, přepis
písemné	cizí jazyk	ústní	cizí jazyk	ne	ústní reakce na instrukci v cizím jazyce
písemné	cizí jazyk	písemné	cizí jazyk	ne	písemná reakce na instrukci v cizím jazyce